

CEE

bankwatch
network

Udhëzues Për Organizatat e Shoqërisë Civile:

Udhëzues mbi Fondet IPA

Udhëzues Për Organizatat e Shoqërisë Civile: Udhëzues mbi Fondet IPA

Përmbajtja

Hyrje.....	4
Asistenca e paraaderimit e BE-së	6
IPA dhe Institucionet Financiare Ndërkombëtare	15
Raste nga vende të BE-së from mbi programimin dhe monitorimin e fondeve të BE-së	17
1. HUNGARIA	17
Pjesmarrja e Organizatave të Shoqërisë Civile Hungareze në planifikimin dhe realizimin e programeve operacionale në lidhje me fondet Strukturale të BE-së (përmbledhje e shkurtuar).....	17
2. BULLGARIA.....	22
Eksperienca e OJQ-ve nga programimi i fondeve të BE-së në Bullgari për periudhën 2007-2013 ...	22
3. SLLOVAKIA	27
Vlerësimi i procesit të programimit të fondeve të BE-së për periudhën 2007-2013 nën këndvështrimin e pjesëmarrjes së OJQ-ve.....	27
Paraqitje e pjesëmarrjes së publikut për IPA-t në vëndet e Ballkanit Perëndimor	31
Shqipëria	31
Kroacia	33
Maqedonia	36
Serbia.....	38
Hapa të Mëtejshëm	41
Rekomandime	42
Lidhje të dobishme	43

Hyrje

Ky udhëzues ka për qëllim të japë disa orientime dhe të mbështesë OJQ-të dhe palët e interesuara ose të përfshira në vendet e Ballkanit Perëndimor në ciklin e ardhshëm të programimit për financimet e paraaderimit, duke mundësuar eksplorimin e të gjitha mundësive për pjesmarrjen e publikut në këte proces.

Pas nje hyrjeje të shkurtër në procesin formal të programimit, do të ilustrohen disa raste studimore të shembujve pozitivë dhe negativë nga eksperiencia në proceset e programimit në vende të ndryshme, ndjekur kjo nga një pasqyrim i mundësive për pjesmarrjen e publikut në financimet e paraaderimit në vendet e Ballkanit Perëndimor. Në fund udhëzuesi do të ofrojë informacion mbi hapat e mëtejshëm dhe do të sjellë disa rekomandime për një programim transparent të fondeve të paraaderimit dhe me pjesëmarrje.

Asistenca e paraaderimit e BE-së

Bashkimi Europian siguron ndihmë financiare paraaderuese për **vendet kandidate (aktualisht: Kroacia, Islanda, Turqia dhe Maqedonia)** dhe vendeve **potenciale kandidate (Shqipëria, Bosnje-Herzegovina, Mali I Zi, Serbia, Kosova** nën Rezolutën e Keshillit të Sigurisë të Kombeve të Bashkuara 1244/1999). Kjo asistencë financiare është në dispozicion të përfituesve individual dhe shumë-palësh. Asistenca është e ideuar për të ndihmuar këto vende për të futur reformat e nevojshme politike, ekonomike dhe institucionale për ti sjellë këto vende në linjë me standartet e BE-së.

Reformat e nevojshme për anëtarësimin në BE gjithashtu kanë për qëllim të përmirësojnë jetën e qytetarëve në vendet përfituese. Një nga qëllimet kryesore të asistencës është mbështetja për reformat politike, veçanërisht rritja e kapaciteteve, forcimi i ligjit, të drejtat e njeriut, mbrojtjen e minoriteteve dhe zhvillimin e shoqërisë civile.

“Një ekonomi tregu funksionale” shihet si një parakusht për tu pranuar në BE. Për të përballuar presionet konkurruese dhe forcat e tregut brenda BE-së, asistenca është e ideuar për të mbështetur reformat ekonomike, të cilat duhet të udhëheqin drejt një “rritjeje të shpejtë” dhe një perspektive më të mirë punësimi.

Asistenca gjithashtu synon të përmirësojë edhe cilësinë e jetesës në vendet e Bashkimit Europian, si në vendet kandidate ashtu edhe në ato kandidate potenciale; të gjitha këto shtete duhet që gradualisht të adoptojnë dhe zbatojnë rregullat e BE-së, për shembull në lidhje me **mbrojtjen e mjedisit dhe luftën kundër krimit, drogave dhe imigracionit të paligjshëm**. Gjithashtu, asistenca e paraaderimit nxit bashkëpunimin rajonal dhe **ndihmon në zhvillimin e qëndrueshëm** dhe uljen e varfërisë.

Instrument for Pre-Accession Assistance - Instrumenti për Asistencën e Paraaderimit (IPA) është mjeti kryesor i strategjisë për paraaderimin në periudhën 2007-2013. Qëllimi i instrumentit IPA është të mbështesë vendet në tranzicionin e tyre të kalimit nga vende kandidate potenciale në vende kandidate dhe më pas në vende anëtare të BE-së. IPA do të ndihmojë këto vende që të plotësojnë kriteret e pranimit (plotësimin e kriterit politik, ekonomik dhe legjislativ, ndërtimin e kapaciteteve administrative dhe juridike) dhe gjithashtu në përgatitjen për programimin e menaxhimit dhe zbatimin të fondeve të zhvillimit Kohezional, Strukturor dhe Rural pas aderimit në BE.

Për të përmbushur qëllimet e mësipërme, IPA konsiston në **pesë komponentë**. Asistenca e Tranzicionit dhe Ngritja e Institucioneve (komponenti IPA-I) në thelb është i

lidhur me *acquis*¹ dhe ngritjen e institucioneve në rastin e vendeve Kandidate, por luan rolin e një komponenti i cili mbulon të gjithë komponentët për të gjitha vendet Potenciale Kandidate. Komponenti i bashkëpunimit ndërkufitar (IPA-II) mund të aplikohet për rajonet fqinjë ndërmjet të gjithë vendeve përfituese dhe gjithashtu edhe ndërmjet vendeve kandidate dhe anëtare të BE-së. Nën komponentët e Zhvillimit Rajonal, Zhvillimit të Burimeve Njerëzore dhe Zhvillimit Rural (IPA III, IV and V), asistenca për vendet kandidate të vlerësuara për menaxhimin e të gjithë asistencës në një sistem të decentralizuar implementimi është dhënë në mënyrë të tillë që **të përgatisë vendet për të menaxhuar fondet e BE-së për Zhvillimin Kohезional, Zhvillimit Strukturor dhe atë Zhvillimin Rural.**

Asistenca e fondeve IPA mund të përdoret edhe për të mbuluar kostot e aktiviteteve lidhur me administrimin dhe menaxhimin, ndjekjen, kontrollin, auditimin dhe vlerësimin e gjithashtu në raste të veçanta edhe për takime, informacion, reklama, asistencë teknike dhe mbështetje për administratën për arsye të veprimeve menaxhuar nga Delegacionet.

IPA vepron në vendet kandidate dhe potenciale kandidate, sipas anekseve të rregulloreve të IPA-s. Si vendet potenciale kandidate ashtu

¹ *Acquis communautaire* është një term Francez që i referohet të gjithë ligjeve të Komunitetit Europian, duke përfshirë këtu objektivat e BE-së, rregullat, politikat dhe veçanërisht legjislativonin primar e sekondar, praktikat gjyqësore të cilat janë pjesë e rendit juridik të Bashkimit Europian. Këtu përfshihen gjithashtu të tërë traktatet, rregulloret, direktivat e aprovuara nga institucionet Europiane dhe vendimet e marra nga Gjykata Europiane e drejtësisë. *Acquis* është dinamik dhe në zhvillim të vazhdueshëm. Të gjithë shtetet anëtare janë të detyruara të zbatojnë *acquis communautaire*.

edhe vendet kandidate përfitojnë asistencë përmes Komponentëve I dhe II të IPA-s. Vendet me statusin kandidat gjithashtu përfitojnë asistencë përmes Komponentëve III, IV dhe V.

Ky diferencim në lidhje me komponentët është një rrjedhojë e harkut kohor për pranimet. Komponentet III, IV dhe V kërkojnë një kapacitet të lartë administrativ. **Vendet Potenciale Kandidate mund të përfitojnë nga masa të ngjashme në natyrë me Komponentët IPA III, IV dhe V**, por zbatimi duhet të kryhet sipas Komponentit I pa patur nevojën për të krijuar strukturat e kërkuara nën komponentët III, IV dhe V.

Asistenca nën fondet IPA mund të marrë ndër të tjera, **format** e mëposhtme:

- investime, kontrata prokurimi dhe subvencionime;
- bashkëpunim administrativ, përfshirë ekspertë të dërguar nga Shtetet Anëtare të BE-së;
- pjesmarrje në programe komunitare;
- masa për të mbështetur zbatimin e procesit dhe menaxhimin e programit;
- mbështetje buxheti (i nënshtrohet mbikqyrjes).

Pjesmarrja në prokurim apo në dhënie e granteve është e hapur për të tërë personat juridik apo fizik dhe organizatat ndërkombëtare. Personat fizike duhet të kenë shtetësi ose të jenë të vendosur në:

- një shtet anëtar të BE-së ose në Zonën Europiane Ekonomike;
- një shtet që është përfitues nga Instrumenti IPA ose një shtet që përfiton nga Instrumenti i Partneritetit dhe i Fqinjësisë.

I. Asistencë e Tranzicionit dhe Ngritja e Institucioneve

- Ngritje institucionesh dhe investime të lidhura me të
- Masa për të orjentuar tranzicionin drejt një shoqërie demokratike dhe me ekonomi tregu të zhvilluar
- Për të gjitha vendet kandidate dhe kandidate potenciale
- **Menaxhuar nga Drejtoria e Përgjithshme e Zgjerimit** (*Directorate-General Enlargement*)

II. Bashkëpunimi Ndërkufitar

- Bashkëpunim ndërkufitar ndërmjet vendeve kandidate, vendeve potenciale dhe vendeve anëtare të BE-së
- Pjesëmarrje në programe të bashkëpunimit ndërvendor (nën Fondet Strukturale) dhe programit “Sea Basin” (nën Instrumentin e Fqinjësisë Europiane dhe Partneritetit)
- Për të gjitha vendet kandidate dhe ato kandidate potenciale
- **Menaxhuar nga Drejtoria e Përgjithshme e Zgjerimit dhe nga Drejtoria e Përgjithshme e Politikave Rajonale** (*DG Enlargement and DG Regional Policy*)

III. Zhvillimi Rajonal

- Investime dhe asistencë teknike në fusha të tilla si transporti, mjedisi dhe kohezioni ekonomik
- Vetëm për vendet kandidate
- **Menaxhuar nga Drejtoria e Përgjithshme e Politikave Rajonale** (*Directorate-General Regional Policy*)

IV. Zhvillim i Burimeve Njerëzore

- Zhvillimi i burimeve njerëzore nëpërmjet edukimit dhe trajnimit
- Vetëm për vendet kandidate
- **Menaxhuar nga Drejtoria e Përgjithshme e Punësimit, Çështjeve Sociale dhe Mundësive të Barabarta** (*Directorate-General Employment, Social Affairs and Equal Opportunities*)

V. Zhvillimi Rural

- Zhvillim i qëndrueshëm rural
- Asistencë për ristrukturimin e agrikulturës dhe përshtatjes me standartet e BE-së në fushën e mbrojtjes së mjedisit, shëndetit publik, shëndetit të kafshëve dhe bimëve, mirëqenies së kafshëve dhe sigurisë në punë
- Vetëm për vendet kandidate
- **Menaxhuar nga Drejtoria e Përgjithshme e Agrikulturës dhe Zhvillimit Rural** (*Directorate-General Agriculture and Rural Development*)

Programimi

Paketa vjetore e zgjerimit² përcakton kornizën e përgjithshme strategjike për procesin e paraaderimit brenda të cilit fondet IPA duhet të operojnë (**Partneritet e Aderimit³**, Marrëveshjet e Stabilizim Asocimit, **Raportet e Progresit** dhe Dokumenti i Strategjisë paraqiten çdo vjeshtë nga Komisioni në Këshill dhe në Parlament).

MIFF multi-annual indicative financial framework është pjesë e kësaj pakete dhe përkthen prioritetet e përcaktuara në kornizën ligjore në terma financiarë për shtetet dhe komponentët.

Në nivelin **strategjik të planifikimit, Multi-annual Indicative Planning Documents (MIPD)** janë

² Çdo vjeshtë Komisioni adapton "**paketën e zgjerimit**" - një set dokumentash që shpjegojnë politikën mbi zgjerimin e BE-së. Kjo paketë përfshin një **dokument strategjik vjetor** që ofron një rishikim të përditësuar mbi politikën e zgjerimit të BE-së, objektivat dhe perspektivat, gjithashtu një **vlerësim të progresit të bërë në dymbëdhjetë muajt e fundit nga çdo vend kandidat dhe potencial kandidat**. Veç kësaj **botohen edhe Raporte Progresi më të detajuara**, ku Komisioni monitoron dhe vlerëson në detaje se çfarë çdo vend kandidat dhe potencial ka arritur në vitin e fundit dhe zonat që kanë më shumë nevojë për përmirësim. Në vite të caktuara, paketa e zgjerimit gjithashtu përfshin propozime për Këshillin e Ministrave për rishikim të partneriteteve dhe për çdo vend, në të cilat Komisioni liston fushat e prioriteteteve për reformat e mëtejshme.

³ **Partneritetet e Aderimit**, si pjesë e strategjisë së paraaderimit përbëjnë kornizën e procesit të paraaderimit për çdo vend kandidat. Ato përcaktojnë:

- **Fushat kyçe të prioritetit** në të cilat vendet candidate duhet të bëjnë progres dmth. Prioritete të identifikuar në Komisionin Europian;
- **Mbështetje financiare** nën një kornizë të vetme.

Marrëveshjet e Partneritetit mund të rishikohen në bazë të progresit të arritur nga vendet candidate.

Politika dhe struktura e programimit për të dorëzuar/shpërndarë asistencën e paraaderimit në fondet IPA konsiston në:

- **(MIFF)** a multi-annual indicative financial framework - një Kornizë Financiare Shumë Vjeçare Indikative
- **(MIPDs)** multi annual indicative planning documents - Dokumenta Planifikimi Shumë Vjeçare Indikative **për çdo vend.**

Për Komponentin I:

- Programe vjetore kombëtare dhe programe rajonale/ horizontale dhe facilitete

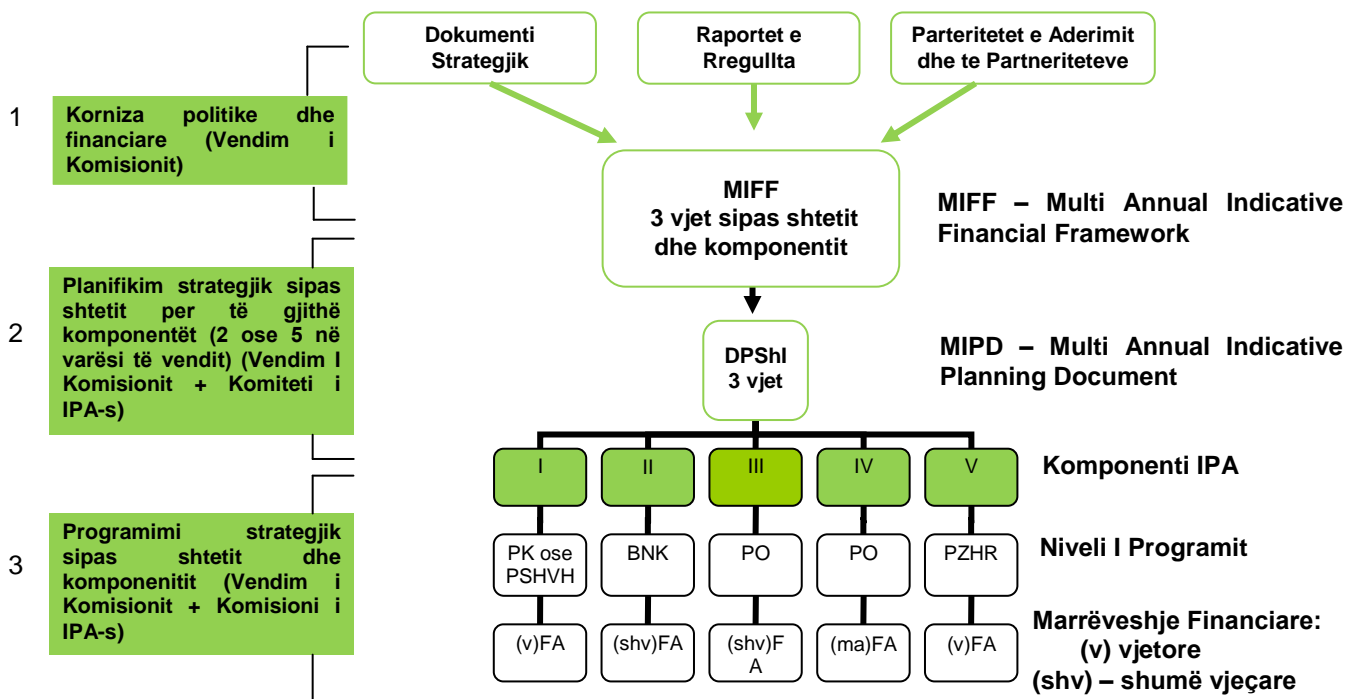
vendosur **për çdo shtet përfitues nga Komisioni European në konsultime të vazhdueshme me shtetet e interesuar**, duke mbuluar të gjithë komponentët IPA e aplikueshëm për çdo shtet. Dokumenti MIPD për çdo shtet përcakton **prioritetet që do të mbështeten nga çdo komponent**, me alokimet indikative financiare në linjë me MIFF për periudhën e interesuar për fushat kryesore të ndërhyrjes. **MIPD është dokumenti kryesor strategjik brenda procesit të programimit me tre faza të IPA-s.** Ky dokument ndjek MIFF ku fondet alokohen në mënyrë indikative për çdo shtet dhe për komponent (si edhe në nivelin rajonal dhe horizontal) dhe paraprin për dokumentat e programit, ku fushat më të rëndësishme të ndërhyrjes dhe prioritetet kryesore në MIPD janë përkthyer nga vendet marrëse në masa dhe prioritete të detajuara.

Këto prioritete duhet të rrjedhin nga një vlerësim operacional i konsoliduar për periudhën që ka lidhje me sfidat, nevojat dhe rëndësinë e prioriteteteve që

vijnë nga Marrëveshjet e Asocimit, Programet Kombëtare për adaptimin e *Acquis*, *Raportet e Progresit*, Kuadri ligjor Kombëtar, Marrëveshjet e Stabilizim Asocimit si edhe planet kombëtare, strategjitë sektoriale kur ato janë në përputhje me objektivat e paraaderimit.

Në nivelin e programimit, **autoritetet kombëtare krijojnë disa lloj programesh: Programe Operacionale (PO), Programet Kombëtare (PK), Programet e**

Zhvillimit Rural (PZHR) – për çdo vend dhe komponent (për komponentin e bashkëpunimit ndërkufitar: programme të përbashkëta ndërmjet dy ose më shumë vendeve përfutuese dhe ndërmjet tyre dhe Shteteve Anëtare Fqinjë). Programet rajonale dhe horizontale janë parashikuar gjithashtu nga Komisioni European.

- I – Asistencë për tranzicionin dhe fuqizim institucionesh
- II – Bashkëpunim Ndër-Kufitar BNK
- III – Zhvillim Rajonal
- IV – Zhvillim I Burimeve Njerëzore
- V – Zhvillim Rural

- PSHVH – Programi shumë-vendësh
- PK – Program Kombëtar
- PO – Program Operacional
- PZHR – Program Zhvillimi Rural

Burimi: përshtatje; Komisioni European, *Guidë programimi IPA, 2008.*

Afatet kohore dhe procedurat

Komisioni përgatit një MIFF në vitin e dytë, e cila përcakton ndarjen indikative të “zarfit financiar” të IPA-s sipas shtetit dhe Komponentit. Kjo kornizë indikative përcakton propozimet në draft buxhetin paraprak në vitin e parë. MIFF është e dizenuar për një periudhë 3 vjeçare, ajo rishikohet dhe dorëzohet çdo vit në Këshillin European dhe Parlamentin si pjesë paketës së zgjerimit. MIFF e fundit e publikuar është për periudhën 2009-12 dhe si rrjedhim **përgatitjet për MIFF 2013-2016 fillojnë në 2011.**

MIFF (Multi Annual Indicative Financial Framework - Korniza Financiare Indikative Shumë-vjeçare): Shpërndarja e fondit të Instrumentit të Asistencës për Paraadrimin për periudhën 2010-2012 në ndarjet sipas shtetit dhe komponentëve

Komponenti	2007	2008	2009	2010	2011	2012
KROACIA						
Asistenca e tranzicionin dhe Ngritja e Institucioneve	49611775	45374274	45601430	39483458	39959128	40872310
Bashkëpunimi Ndërkufitar	9688255	14725726	15898570	16216542	16540872	16871690
Zhvillimi rajonal	45050000	47600000	49700000	56800000	58200000	59348000
Zhvillim i Burimeve Njerëzore	11377000	12700000	14200000	15700000	16000000	16040000
Zhvillimi Rural	25500000	25600000	25800000	26000000	26500000	27268000
TOTAL	141227000	146000000	151200000	154200000	157200000	160400000

MAQEDONIA						
Asistenca e tranzicionin dhe Ngritja e Institucioneve	41641613	41122001	38128499	36317068	34503410	32979479
Bashkëpunimi Ndërkufitar	4158387	4077999	5571501	5682932	5796590	5912521
Zhvillimi rajonal	7400000	12300000	20800000	29400000	3500000	39400000
Zhvillim i Burimeve Njerëzore	3200000	6000000	7100000	8400000	9400000	10580000
Zhvillimi Rural	2100000	6700000	10200000	12500000	14000000	16928000
TOTAL	59500000	70200000	81800000	92300000	98700000	105800000

KOSOVA						
Asistenca e tranzicionin dhe Ngritja e Institucioneve	68300000	184700000	103339798	64484594	65828286	67070852
Bashkëpunimi Ndërkufitar	0	0	2760202	2815406	2871714	2929148
TOTAL	68300000	184700000	106100000	67300000	68700000	70000000

PROGRAMET TOTAL						
	109427000	1308600000	1303900000	1399400000	1547000000	1685000000

SHQIPËRIA						
Asistenca e tranzicionin dhe Ngritja e Institucioneve	54318790	62117756	70917079	82711421	84301650	85987683
Bashkëpunimi Ndërkufitar	6681210	8582244	10282921	10488579	10698350	10912317
TOTAL	61000000	70700000	81200000	93200000	95000000	96900000

BOSNJE-HERCEGOVINA						
Asistenca e tranzicionin dhe Ngritja e Institucioneve	58136394	69854783	83892254	100688099	102681861	104700000
Bashkëpunimi Ndërkufitar	3063606	4945217	5207746	5311901	5418130	5526501
TOTAL	62100000	74800000	89100000	106000000	108100000	110200000

MALI I ZI						
Asistenca e tranzicionin dhe Ngritja e Institucioneve	27490504	28112552	28632179	29238823	29843599	30446471
Bashkëpunimi Ndërkufitar	3909496	4487448	4667821	4761177	4856401	4953529
TOTAL	31400000	32600000	33300000	34000000	43700000	35400000

SERBIA						
Asistenca e tranzicionin dhe Ngritja e Institucioneve	181496352	179441314	182511643	186206679	189956810	193801948
Bashkëpunimi Ndërkufitar	8203648	11458686	12248357	1249321	12743190	12998052
TOTAL	189700000	190900000	194800000	198700000	202700000	206800000

Burimi: Komunikim nga Komisioni drejtuar Këshillit dhe Parlamentit European Instrumenti (IPA) për Asistencën e Paraadrimin, Korniza Indikative Financiare Shumë vjeçare për periudhën 2010-2012, 2008 shifrat janë në euro

Bazuar në kornizën financiare shumëvjeçare, një **Dokument Planifikimi Shumëvjeçar Indikativ - Multi Annual Indicative Planning Document (MIPD)** që mbulon të gjithë komponentët relevantë përgatitet për çdo shtet në vitin e parë. MIPD përcakton fushën strategjike shumë vjeçare në të cilën, shumat e programuara në MIFF do të programohen. **MIPD**, ashtu sikurse edhe MIFF, është **parashikuar për një periudhë 3-vjeçare, me rishikime vjetore** duke ruajtur një trajtim të qëndrueshëm strategjik. MIPD i dorëzohet çdo vit Komitetit të IPA-s⁴ për mendim. MIPD i fundit i botuar mbulon periudhën 2009-2011. Vlerësimet e kryera e MIPD-së çuan në vendimin për të mos rishikuar MIPD për 2010-2012. Për ta zëvendësuar një MIPD në rang botëror u adoptua për të përfshirë shifrat për vitin 2012.

Përsa i përket komponentit I, Asistenca e tranzicionit dhe Ngritja e Institucioneve, programet vjetore kombëtare dhe programet rajonale të gjitha këto paraqiten tek Komiteti i IPA-s për mendim.

Për Komponentin II (Bashkëpunimi ndërkufitar), programet ndërkufitare shumëvjeçare si për shtetet në kufi me Shtetet Anëtare, si për shtetet në kufi me shtetet kandidate dhe ato potenciale kandidate, prezantohen Komitetit të IPA-s për mendime.

Komiteti i IPA-s luan rolin e një komiteti koordinues për të gjithë komponentët e IPA-s, gjithashtu ky komitet menaxhon edhe komponentin e Asistencës së Tranzicionit dhe Ngritjes së Institucioneve dhe

⁴ Komiteti i IPA-s është i përbërë nga përfaqësuesit e Shteteve Anëtare dhe kryesuar nga një përfaqësues i Komisionit. Ai do të asistojë Komisionin veçanërisht që të sigurojë bashkëpunimin dhe koherencën ndërmjet asistencës së marrë nën komponentë të ndryshëm.

komponentin e Bashkëpunimit Ndërkufitar.

Ka vetëm një MIPD për çdo shtet. Përgatitja e vendit bazuar në MIPD-në do të jetë nën përgjegjësinë e ekipit të çdo vendi (ELARG), i cili do të sigurojë koherencën e përgjithshme. Autoritetet kombëtare do të konsultohen për draftin e MIPD-së dhe do të përfshihen në përgatitjen e këtij dokumenti.

Drejtoritë e Përgjithshme, Rajonale, EMPL dhe AGRI do të japin kontributin e tyre për komponentët III, IV dhe V. DG REGIO do të kontribuojë gjithashtu për komponentin II, për programet e Bashkëpunimit Ndërkufitar me shtetet Anëtarë.

ELARG (për komponentët I dhe II, me REGIO për programet e Bashkëpunimit Ndërkufitar me shtetet Anëtarë nën komponentin II), dhe REGIO, EMPL dhe AGRI (për komponentët III, IV and V) do të kërkojnë këshillat e Drejtorive të Përgjithshme të linjës dhe Institucioneve Ndërkombëtare Financiare, sipas nevojës para shërbimit të konsultimit dhe para pranimit formal të draftit të Dokumentit MIPD.

Aktorët kyç:

- **Komisioni Europian:** Drejtoria e përgjithshme, ELARG, REGIO, EMPL, AGRI
- **Niveli vendor:** Koordinator kombëtar për IPA, anëtarë të IPA-s, autoritete vendore

Autoritetet nga Shtetet Anëtare në shtetet e interesuara ashtu si edhe Institucionet Financiare Ndërkombëtare, shoqëria civile dhe aktorë të tjere duhet të konsultohen mbi draftin e Dokumentit MIPD-së dhe Komisioni duhet të japë kohën e duhur për të gjitha kometet.

Përs i përket konsultimeve, ekipi i shtetit ELARG do të dorëzojë draftin e dokumentit tek Koordinatori Kombëtar për IPA-t para se paraqesë Shërbimin e brendshëm të Konsulencës (brenda Komisionit Europian), në mënyrë që të rishqyrtohen komentet e autoriteteve kombëtare. Koordinatorit vendor për IPA-t i jepet një afat kohor i caktuar për të përmbledhur dhe paraqitur komentet tek ekipi vendor ELARG. Më pas do të pasojë procesi i konsultimeve nga apo i ndryshimeve që mund të lindin gjatë shërbimit të konsulencës dhe gjatë konsultimeve nga Komiteti Menaxherial i IPA-ve. Gjatë këtij procesi, Koordinatorit vendor duhet të konsultohet me autoritetet që kanë përgjegjësinë e komponentëve e programeve të ardhshme.

Pasi drafti përfundohet, Dokumenti duhet të dorëzohet tek Grupi për Mbështetjen e Cilësisë (Drejtoria e Përgjithshme ELARG) rekomandimet e së cilës përfshihen tek drafti final i dokumentit.

MIPD do të dorëzohet tek Komiteti i Menaxhimit të IPA-s për mendime dhe do të miratohet nëpërmjet vendimeve të Komisionit.

Monitorimi i asistencës

Komisioni Europian mbikqyr zbatimin e programeve të paraaderimit nëpërmjet shërbimeve të tij të Drejtorisë së Përgjithshme të Zgjerimit, Drejtorisë së Përgjithshme të Politikave Rajonale, Drejtorisë së Përgjithshme të Punësimit, Drejtorisë së Përgjithshme të Çështjeve Sociale dhe Shanseve të Barabarta; Drejtorisë së Përgjithshme të Agrikulturës dhe Zhvillimit Rural dhe nëpërmjet Delegacioneve në vendet përfituese.

Komitetet e përbashkëta IPA janë ngritur ndërmjet Komisionit dhe vendeve përfituese për të monitoruar

zbatimin e programeve të asistencës financiare. Monitorimi dhe raporte vlerësimi prodhohen dhe masa përmirësuese merren nëse lind nevoja. Një monitorim më i plotë ndodh në nivelet sektoriale dhe në nivelin e projekteve.

Vlerësimi i Asistencës

Drejtoria e Përgjithshme e Zgjerimit kryen vlerësimin e vazhdueshëm të asistencës financiare. Kjo Drejtori sigurohet që gjetjet, rezultatet dhe rekomandimet e këtij vlerësimi të çojnë në një përmirësim të dizenjimit të projekteve dhe të zbatimit të tyre.

Raportimi i asistencës

Në linjë me detyrimet e Drejtorisë së Zgjerimit për të ofruar informacion të detajuar Këshillit të BE-së dhe Parlamentit Europian, dy raporte publikohen çdo vit. Raporti mbi Paraadrimin, Tranzicionin dhe Instrumentat "CARDS" mbulon pjesën e asistencës financiare mundësuar nga instrumentët financiarë të mëparshëm menaxhuar nga Drejtoria e Përgjithshme e Zgjerimit, ndërkohë që Raporti mbi Implementimin e Asistencës Financiare financohet nga Instrumenti IPA.

IPA dhe Institucionet Financiare Ndërkombëtare

Korniza e Investimeve e Ballkanit Perëndimor (KIBP) është mekanizmi i shkrirjes së financimit të granteve që vijnë nga Komisioni Europian dhe Shtetet Anëtare dhe huatë nga Institucione Financiare Europiane Publike (Banka Europiane e Investimeve (BRI), Banka Europiane për Rindërtim dhe Zhvillim (BERZH), Banka e Zhvillimit të Këshillit Europian).

Korniza e Investimeve e Ballkanit Perëndimor, KIBP alokon grante për të mbuluar shpenzimet për asistencën teknike, subvencionet e interesit dhe investimeve direkt të kapitalit. KIBP luan një rol shumë të rëndësishëm në promovimin e projekteve të mëdha të infrastrukturës në Evropën Jug Lindore, projekte të cilat zbatohen zakonisht nga BEI dhe BERZH, si edhe nga disa institucione shumëpalëshe si psh. KfW. Projektet e propozuara për tu mbështetur duhet që të nominohen ose që të miratohen nga Koordinatorin kombëtar të IPA-s i vendit përkatës. Projektet me ndikimi rajonal kanë gjithmonë precedentë kur merret vendimi mes aplikimeve.

Korniza e Investimeve e Ballkanit Perëndimor, KIBP u prezantua si një mjet rajonal për zgjerimin e BE-së. Qëllimi i tij është që të përforcojë harmonizimin dhe bashkëpunimin e investimeve për vendet e Ballkanit Perëndimor dhe për një zhvillim socio ekonomik të rajonit. Qëllim tjetër është ristrukturimi i faciliteteve ekzistuese të Komisionit Europian dhe të sigurojë burime nga Komisioni Europian, donatorë shumëpalësh dhe Institucione Ndërkombëtare Financiare partnere.

Përpjekje duhet të çojnë në një koordinim më të mirë me donatorët dhe rritje të kapacitetit për të financuar infrastruktura të rëndësishme në linjë me prioritetet e përcaktuara për aderimin. KIBP synon të maksimalizojë ndikimin e BE-së dhe financimeve bilaterale financimit bilateral duke përdorur kreditimin nga Institucionet Ndërkombëtare Financiare në bazë të prioritetëve të përcaktuara gjatë procesit të aderimit nga shtetet përfituese.

KIBP drejtohet nga Komisioni dhe një Grup i Financuesve të Projekteve⁵.

KIBP është e fokusuar në sektorët kyç të energjisë, mjedisit, transportit, infrastrukturës sociale dhe zhvillimit të sektorit privat. Nga dhjetori 2009 në dhjetor 2010 Komisioni Drejtues i KIBP është mbledhur tre herë dhe ka aprovuar 81 grante për të shtata vendet përfituese. Më poshtë janë disa të dhëna në lidhje me veprimtarinë e KIBP deri më tani:

- Mbi 90% of projekteve të KIBP kanë një mundësi kreditimi me të paktën një nga partnerët e Institucioneve Ndërkombëtare Financiare,
- Aktualisht, ndikimi efektit të lëvrimit shkaktuar nga KIBP është i lartë: për çdo 1 Euro grant të shpenzuar, investimi në total i krijuar ishte 44 Euro.
- Nga 139.2 milion Euro të aprovuara, 116.8 milion janë caktuar nga buxheti i BE-së, 11.1 milion euro nga Fondi i Europian

⁵ Korniza e Investimeve të Ballkanit Perëndimor, Reporti vjetor 2010.

Përbashkët i Ballkanit Perëndimor dhe 11.3 milion nga Institucione Ndërkombëtare Financiare partnere.

Është gjithashtu shumë e rëndësishme të vërejmë se në procesin e përzgjedhje së projekteve që do të financohen nga KIBP nuk ka pasur pjesmarrje publike. Si Komisioni Drejtues ashtu edhe Grupi i Financimit të projekteve përbëhen nga përfaqësues të KE dhe donatorëve bilateralë. Edhe pse adresa në internet e KIBP bën publike minutat e takimit të organeve drejtuese, është e pamundur për qytetarët ose shoqërinë civile që të përfshihen në procesin e vendimmarrjes. Duke patur parasysh kompleksitetin, rëndësinë dhe potencialin e disa projekteve të infrastrukturës të cilat kanë hyrë në bazën e të dhënave të KIBP, ka një rëndësi të madhe që të mundësohet pjesmarrja e publikut për këte instrument. Komisioni Europian bën proçese konsultimi të vazhdueshme për financimet e tij, KE duhet gjithashtu të sigurojë që të njëjtat praktika të implementohen edhe në rastet e KIBP.

Raste nga vende te BE-së mbi programimin dhe monitorimin e fondeve të BE-së

1. HUNGARIA

Pjesmarrja e Organizatave të Shoqërisë Civile Hungareze në planifikimin dhe realizimin e Programeve Operacionale në lidhje me fondet Strukturale të BE-së (përmbledhje e shkurtuar)

Ky dokument është një përmbledhje e shkurtuar e një studimi të përgatitur në vitin 2008 nga Krisztina Molnár Hegymegi për një studim të ekipit të Fondeve Strukturale publikuar me titullin “Fondet Strukturale dhe Partneriteti” (Pragë, 2009). Ky dokument pasqyron situatën e vitit 2008 dhe nuk është i përditësuar që prej kësaj periudhe.

Informacioni u mblodh nga përfaqësues të OJQ-ve dhe zyrtarë që kanë marrë pjesë në procesin e kryerjes së pyetësorëve, 18 intervistave, si edhe hulumtime e punë kërkimore.

Ideimi

Në Hungari, aktiviteti i shoqërisë civile mund të konsiderohet shumë intensiv dhe me një histori të gjatë. Aktiviteti i shoqërisë civile është intensifikuar nën ndikimin e ndryshimit në sistemin politik dhe ekonomik pas tranzicionit në vitin 1989.

Mund te supozohet se mundësia e shoqërisë për të marrë pjesë në përgatitjen dhe përdorimin e programeve operacionale të Fondeve Strukturale në Hungari mund të

konsiderohet relativisht e mirë në krahasim me eksperiencat e tjera ndërkombëtare. E megjithatë, kjo pjesmarrje nuk është shumë efektive. Mendimi i shoqërisë civile merret parasysh nga qeveria në një masë shumë të vogël.

Anëtarët e shoqërisë civile janë më shumë të përfshirë në monitorimin e Komisionit, por këta anëtarë kanë pak influencë në përgatitjen e programit. Duket se nuk ekziston marrja parasysh e mendimit të publikut më të gjerë. Vendimet më të rëndësishme nuk merren nga Komisionet Monitoruese, fuqia e tyre është në rënie dhe roli i tyre është bërë vetëm formal që prej periudhës 2004-2006. Pyetja është se deri në ç’masë kjo gjendje varet nga vetë shoqëria civile?

Ka disa mundësi për OJQ-të për të aplikuar për fonde të EU-së në Hungari, por për ta është mjaft e vështirë që ti aksesojnë këto burime. Duhet bërë ndryshime të rëndësishme që fondet të përdoren me më shumë efektivitet.

Përgjatë realizimit të punës kërkimore, u përpoqëm që të gjejmë arsyet e këtyre kushteve të supozuara.

Mbi bazën e rezultateve do të bëjmë sugjerime në mënyrë që të rrisim efektivitetin e procesit të planifikimit dhe realizimit.

Partneriteti në planifikimin e Fondeve Strukturore

Koncepti Kombëtar për Zhvillim (KKZh)

Qëllimi i këtij dokumenti është që të konkretizojë planifikimin e politikave afatgjata të (2007-2020) në Hungari. Komisioni European nuk e ka detyruar Hungarinë që të zhvillojë këtë plan, ky ishte interesi vullnetar i të gjithë shoqërisë dhe qeverisë.

Edhe pse pati shumë diskutime publike e konferenca ekspertësh që u organizuan, edhe pse të dhënat u mbledhën nëpërmjet pyetësorëve në lidhje me Konceptin Kombëtar për Zhvillim (KKZh), të gjitha këto u kryen pa një strategji paraprake. Varjanti përfundimtar i konceptit u aprovua në dhjetor 2005 nga Parlamenti Hungarez.

Në vitin 2005 një grup pune informal u ngrit nga përfaqësuesit e Qendrës Jofitimprurëse të Informacionit dhe Trajnimeve, nga Fondacioni Soros dhe nga "Friends of the Earth - Hungari". Qëllimi fillestar ishte ndjekja e debatit publik mbi Planin Kombëtar të Zhvillimit.

Iniciativa ishte shumë e suksesshme dhe shumë organizata të tjera ju bashkuan kësaj nisme⁶. Roli i ekipit të punës të quajtur „OJQ-të për Planin Kombëtar të Zhvillimit” kishte marrë tashmë rolin e një „watchdog”-u. Ekipi publikoi shtatë raporte mbi

proçesin deri në vitin 2008, bashkë me dokumenta të tjerë, të cilat mund të gjenden në adresën <http://old.nonprofit.hu//cnny>. Ky ekip u pranua nga qeveria si një partner i rëndësishëm nga ana e shoqërisë civile. Ndër të tjera u kryen edhe mjaft vërejtje observime dhe sugjerime praktike në lidhje me progresin e konsultimeve publike. Çuditërisht 40% e propozimeve të publikut u përfshinë në draft dokumentin megjithë vështirësitë e dala.

“Hungaria e Re” Plani i Zhvillimit (KSK 2007-2013)

Duke ndjekur normat ndërkombëtare, Plani i dytë Kombëtar i Zhvillimit morri emrin Korniza Strategjike Kombëtare. Proçesi i konsultimeve publike u koordinua nga Agjensia Kombëtare e Zhvillimit, një entitet shtetëror që përfshin të gjithë autoritetet menaxhuese.

Programet Operacionale (PO)

Të gjitha të dhënat statistikore e përdorura për Planin e parë Kombëtar të Zhvillimit të përditësuar u hodhën në faqen e internetit (www.nfu.hu), kjo faqe përmban të gjithë të dhënat më të rëndësishme të të gjithë projekteteve, si edhe rezultatet e zhvillimit të konsultimeve publike për dokumentat e politikave të zhvillimit.

Rreth 4000 organizata partnere – ndër të tjera ekspertë të ndryshëm dhe grupe lobimi, unione, organizata të shoqërisë civile si edhe përfaqësues të bizneseve; u ftuan nga Agjensia për të marrë pjesë në proçedurat e konsultimeve duke përfshirë edhe forumet. 1350 organizata patën mundësinë që të dërgojnë komentet e tyre në lidhje me Planet Operacionale. Shumica opinioneve kishin të bënin me

⁶ Bashkimi per qëllimin e përbashkët
http://trust.easyhosting.hu/hirek/civil_kovacsb.doc

“Planin Operacional për Rinovim Social” dhe “Planin Operacional të Transportit”.

Edhe pse Agjenisa Kombëtare e Zhvillimit siguroi që çdo person të mund të shkruajë propozime dhe komente tek faqja e internetit, vetëm disa OJQ të përzgjedhura kanë mundësi për konsultim të vërtetë, shkëmbim ndërpersonal mendimi dhe për pjesmarrje në seminare.

Korniza Strategjike Kombëtare u vu në axhendën e forumeve të mëdha si psh.: Këshilli Kombëtar për Pajtimin e Interesave, Komisioni Ekonomik dhe Social, Akademia Hungareze e Shkencave, Këshilli Kombëtar mbi Mjedisin, Këshilli Kombëtar mbi Zhvillimin Rajonal si edhe Këshilli i Zhvillimi Kombëtar.

Një sërë forumesh konsultuese u organizuan nga Agjensia Kombëtare e Zhvillimit për të diskutuar prioritetet e Kornizës Strategjike Kombëtare; prioritetet vijojnë si më poshtë: edukimi, punësimi, shëndeti publik, ekonomia, transporti, reformat shtetërore, zhvillimi rajonal, turizmi, mbrojtja e mjedisit dhe energjia.

Rezultatet

Duke e përmbledhur mund të themi se ekipi që përpunoi propozimet e OJQ-ve pranoi një pjesë të tyre, veçanërisht në rastin e programeve sektoriale operacionale. Rreth 10% e propozimeve u pranuan. Përsa i përket Planeve Operacionale Rajonale shumica e mendimeve nuk u përfshinë. Për shoqërinë civile u bë e mundur vetëm ndryshimi i disa pjesëve të parëndësishme të përmbajtjes.

Ekipi nuk bëri ndonjë ndryshim ndërmjet opinioneve të publikut të gjerë, propozuar nga shumë aktorë dhe të grupeve më të vegjël të interesit. Të intervistuarit u zhgënjyen

kur panë rezultatet. Duke patur parasysh se vetëm disa nga propozimet e shoqërisë civile u reflektuan në Planet Operacionale, njerëzit u ndjenë të zhgënjyer dhe u penduan për të gjithë orët e punës së dedikuar.

Megjithatë duhet të theksojmë se duke patur parasysh historinë dhe sfondin e zhvillimit historik dhe ekonomiko-social të Hungarisë, krijimi i një procesi relativisht të qartë të konsultimeve publike në vetvete mund të konsiderohet një arritje.

Komitetet e Monitorimit (KM)

Sipas vendimit të qeverisë Hungareze dekreti nr. 255/2006 (XII.8), organizatat e shoqërisë civile janë të përfshira në Komisionet e Monitorimit; ato janë si më poshtë: një OJQ dhe delegatët e të paktën një organizate nga shoqëria civile mjedisore, një organizate që përfaqëson komunitetin Rom, njerëzit me aftësi të kufizuara dhe përfaqësues të çështjeve gjinore.

Të gjithë anëtarët e Komiteteve të Monitorimit nga OJQ-të, kanë të drejtën e votës. Shumica e tyre janë delegatë të ndonjë platforme civile dhe është zgjedhur në mënyrë transparente nëpërmjet votimit.

Shumica e delegatëve ndjejnë një efekt përqëndrimi nga ana e qeverisë. Qeveria morri vendim pa konsultime publike për centralizimin e detyrave dhe përgjegjësi të organizatave ndërmjetësuese. Sipas mendimit të delegatëve Komisionet e Monitorimit nuk luajnë rolin e duhur në zbatimin dhe mbikqyrjen e Planeve Operacionale. Komisionit të Monitorimit u jepet një informacion i shkurtër dhe vendimet e rëndësishme merren diku tjetër.

Anëtarët e Komisionit duhet të bazohen tek informacioni që u jepet

nga qeveria dhe për pasojë nuk ka ndonjë diskutim real e delegatët e shoqërisë civile janë të frustruar në shumë pikëpamje. BE-ja nuk e ka pranuar edhe që qeveria të mos japë mjaftueshëm informacion, por nuk ka ndonjë ndryshim të madh në këtë drejtim.

Aksesi i shoqërisë civile në Fondet Strukturore

Siç u përshkrua më sipër organizatat e shoqërisë civile kanë marrë pjesë në procesin e planifikimit të Fondeve Strukturore në Hungari që në fillim. Megjithatë një tjetër qëllim i rëndësishëm i shoqërisë civile është që ajo mund të jetë partnere në përdorimin e suksesshëm të Fondeve Strukturore.

Shoqëria civile Hungareze mund të paraqesë aplikimet e saj në fushat e mëposhtme të zhvillimit të përcaktuara në Planet Operacionale: edukim, shërbime sociale, mbrojtja e mjedisit, turizmi, punësimi dhe zhvillimi i komunitetit.

Në Planet Operacionale rajonale ogranizatrat e shoqërisë civile mund të marrin pjesë si pjesmarrës në konsorciume si psh.: procedura ndërtimi të lehtësuara, mbrojtja e mjedisit, shanse të barabarta.

Përmbledhje

Si përfundim mund të themi se mekanizmat që vepruan para tranzicionit në Hungari, përdorimi i resurseve të Fondeve Strukturore u parapri nga nja planifikim i cili ndryshoi shumë dhe si pasojë e ndryshimeve politike. Përsa i përket konsultimeve publike, nuk u hartua një strategji e vërtetë dhe nuk ekzistonte ende një kornizë ligjore. Kjo për arsye të mungesës së kohës, angazhimi i

shoqërisë civile nuk mund të ishte i vazhdueshëm. Qeveria dhe autoritetet ndërmjetëse janë bërë gjithnjë e më të hapur për konsultime publike që prej vitit 2005.

Konsultimet publike për Programet Operacionale janë bërë më aktive për periudhën 2007-2013. Dokumentet mund të gjenden lehtësisht në internet nga publiku i gjerë. E megjithatë ministri të ndryshme e marrin parasysh mendimin e shoqërisë civile në nivele të ndryshme. Në nivelin kombëtar, grupet mjedisore dhe ato që punojnë për njerëzit me aftësi të kufizuara janë më aktivët, ndërkohë që përfaqësimi i çështjeve gjinore apo të komunitetit Rom nuk janë pothuajse fare prezent. Vetëm disa mendime nga shoqëria civile mund të përfshiheshin në Programet Operacionale Rajonale. Për shoqërinë civile problematike mbeten përsa i përket dokumentacionit: koha e shkurtër në dispozicion dhe mungesa e resurseve për të përfshirë ekspertë dhe për të financuar koston e përfaqësuesve të OJQ-ve.

Në ditët e sotme duket se mundësia për të dhënë mendime në procesin e planifikimit është e kufizuar për çdo anëtar të shoqërisë civile, përsëri nëpër seminare ftohen vetëm pjestarë të caktuar dhe informacioni që jepet nuk është shumë i kuptueshëm.

Shoqëria civile kritikon ashpër faktin që, procesi dhe vlerësimi i komenteve, opinioneve dhe propozimeve të paraqitura nuk janë transparente dhe mosmarrja parasysh e tyre nuk është e argumentuar. Strukturat e kohëve të fundit dhe veprimi i Komisioneve Monitoruese nuk është efektiv; nuk ka ndonjë ballafaqim dhe ndikim i shoqërisë civile mbetet i papërfillshëm.

Mbi bazën e kërkimit tonë mund të themi se në Hungari kemi një

aktivitet shumë të pasur e të rëndësishëm të shoqërisë civile, sidomos në procesin e planifikimit të Fondeve Strukturore. Do të ishte e nevojshme që të organizoheshin platforma sektoriale me përfaqësi të organizatave civile, si edhe të zhvillohej një sistem uniform delegimi. Përsa i përket qeverisë, transparenca e pasqyrimin të opinionit publik është esenciale. Është në interes të gjithë shoqërisë Hungareze që ekspertë kompetentë të asistojnë të gjithë procesin e përdorimit të fondeve, duke e mbështetur kështu pjesmarrjen e të gjithë aktorëve në mënyrë demokratike.

2. BULLGARIA

Eksperienca e OJQ-ve nga programimi i fondeve të BE-së në Bullgari për periudhën 2007-2013

Çfarë është programimi?

“Programimi ka të bëjë me mekanizmat administrative që përdoren për të arritur objektivat e Fondeve Strukturore dhe Kohezionale. Programet shumëvjeçare, të njohura ndryshe si Programe Operacionale, sigurojnë përmbajtjen dhe vazhdimësinë për një periudhë shtatë vjeçare.

Programet kanë lidhje me zona gjeografike specifike të nivelit kombëtar ose rajonal në varësi të qeverisjes vendore në fuqi. Programi synon përfshirjen e prioriteteve strategjike dhe veprimeve indikative, duke nënvizuar alokimet financiare dhe sistemet e menaxhimit dhe të kontrollit. Programi aktual është për periudhën 2007 deri më 2013.”⁷

Edhe pse programimi është për një periudhë të caktuar prej shtatë vitesh, ka shumë hapa në lidhje me procesin e programimit të cilat e kalojnë periudhën prej e shtatë viteve. Këto hapa nuk janë vetëm përgjegjësi e Shteteve Anëtarë apo kandidatë por ndonjëherë edhe të Komisionit Europian.

Së pari planifikimi dhe vlerësimi fillestar⁸ i dokumentave të programimit fillojnë 2-3 vjet para vitit të parë të periudhës. Së dyti kryhen zbatimi dhe monitorimi. Këto vazhdojnë pergjatë të gjithë periudhës shtatë vjeçare (e cila mund të shtyhet edhe më pas duke qënë se financimet vazhdojnë edhe pas vitit të shtatë). Së treti kemi periudhën e pas-vlerësimit⁹ e cila kryhet zakonisht pas përfundimit të periudhës shtatë-vjeçare.

Sipas përcaktimit të principit të partneritetit në aktikullin 11 të Regullores së Fondeve Strukturore, përgjatë të gjithë hapave një numër i madh aktorësh janë pjesë e procesit të programimit.

“Pjesmarrja e OJQ-ve në komisionet monitoruese, në komisionet për vlerësimin dhe përzgjedhjen e projekteve dhe në departamente të tjera përgjegjëse për propozimin, zhvillimin dhe analizimin e projekteve do të çojë në nivele më të larta të transparencës dhe besueshmërisë së

8 Vlerësim i potencialeve të programit, cilësia a tij dhe alokimet financiare <http://wiki.interact-eu.net/display/pc/Practical+Handbook+for+Ongoing+Evaluation+Annex+3>

9 <http://wiki.interact-eu.net/display/pc/Practical+Handbook+for+Ongoing+Evaluation+Annex+3>

⁷http://ec.europa.eu/regional_policy/glossary/programming_en.htm

institucioneve. Ka shumë pak mundësi për korrupsion kur është prezente shoqëria civile“

Periudha e Parë e Programimit në Bullgari

Periudha prej 2007-2013 ishte periudha e parë e programimit për Fondet Strukturore dhe Kohezionale për Bullgarinë si anëtare e re e BE-së. Zbatimi i principit të marrëveshjes ishte një kërkesë për zhvillimin dhe zbatimin e projekteve që ishin pjesë e fondeve të para adrerimit “ISPA” dhe “SPARD” (2000-2006). Fondet e paraaderimit duhet të kishin shërbyer për të mësuar qeverinë Bullgare dhe shoqërinë civile se si të planifikonin dhe të përdornin fondet e BE-së.

Duke qënë se procesi i të mësuarit ishte i lodhshëm dhe i gjatë, procesi i planifikimit të fondeve strukturore filluan në 2004. Ky proces nuk ishte shumë transparent dhe njësoj i hapur për të gjithë aktorët e interesuar. Informacioni rreth procesit nuk ishte lehtësisht i aksesueshëm për publikun dhe pothuajse asnjëherë nuk u reklamua.

Porçesi i planifikimit në tërësi përfshinte punën fillestare të grupeve të punës për Planin e Zhvillimit Kombëtar (më vonë të quajtur Korniza Strategjike Kombëtare Referenciale) dhe Programet Operacionale. Roli i grupit të parë ishte analizimi i zhvillimit të vendit dhe përcaktimi i prioriteteve kombëtare në përputhje me nevojat e vendit dhe objektivat e BE-së. Ky dokument kornizë është strategjia kombëtare për shpenzimet e fondeve të BE-së gjatë periudhës së viteve 2007-2013 të programimit. Grupi tjetër i punës u ngrit me qëllim për të përgatitur Programet Operacionale.

Programet Operacionale janë planet konkrete dizenuar për të arritur objektivat kombëtare përcaktuar në Kornizën Strategjike Kombëtare Referenciale. Roli i grupeve të punës së Programeve Operacionale është përcaktimi i objektiveve të programit, alokimi i fondeve, menaxhimi dhe mekanizmat e kontrollit.

Planifikimi në grupet e punës duhej të ishte bërë në partneritet dhe duke përfshirë grupet e interesit, siç është e shkruajtur në rregullore. Një mekanizëm i veçantë për angazhimin e OJQ-ve duhej të ishte zhvilluar nga Ministria e Financës.

E megjithatë, pasi u përcaktuan grupet e punës, përbërë kryesisht nga zyrtarë dhe partnerë socialë-ekonomikë (sindikata pune, shoqata tregëtie) OJQ-të pothuajse nuk ishin pjesmarrës.

Disa OJQ Bullgare, si psh. Za Zemiata dhe CEIE, që të dyja anëtare të CEE Bankwatch Network, kishin eksperiencë me monitorimin e fondeve të paraaderimit duke qënë edhe anëtarë të Komisioneve të Monitorimit. Këto organizata ishin të parat të cilat kërkuan autoriteteve pjesmarrjen e OJQ-ve mjedisore.

Ka disa arsye që OJQ-të nuk ishin prezentë në grupet e punës që nga fillimi. Më të rëndësishmet prej tyre janë:

1. OJQ-të nuk mendoheshin si partnerë të rëndësishëm për autoritetet
2. Mekanizmi që përzgjidhte OJQ-të nuk ishte zhvilluar dhe nuk i ishte shpërndarë autoriteteve
3. Rregulloret kombëtare të cilat përcaktonin parimin e partneritetit u dobësuan ndjeshëm gjatë periudhës 2004-2007
4. Vetëm disa OJQ ishin në dijeni të procesit të programimit dhe

kishin përcaktuar kapacitete për të marrë pjesë

Në përgjithësi në fillim të programimit në vitin 2004 OJQ-të nuk ishin prezente ose përcaktoheshin nga administrata dhe në pak raste OJQ-të organizonin zgjedhje mes tyre për të përcaktuar përfaqësuesit e tyre¹⁰.

Cfarë bënë OJQ-të gjatë programimit?

Za Zemiata dhe CEIE, ndërkohë që dërgonin letra dhe takonin zyrtarë duke kërkuar përfshirje inicuan themelimin e Koalicionit për një përdorim të qëndrueshëm të fondeve të BE-së¹¹. Ideja ishte ngritja e kapaciteteve brenda OJQ-ve mjedisore dhe pjesmarrja në planifikimin e fondeve të BE-së. Në ditët e sotme koalicioni është më i gjerë dhe monitoron e vlerëson zbatimin në nivel kombëtar dhe rajonal.

Në 2009 dhe 2010 koalicioni prodhoi disa dokumenta në lidhje me monitorimin e fondeve të BE-së. Disa prej dokumentave janë: “Një guidë për shoqërinë civile në monitorimin e fondeve të BE-së”; “Raportim i Monitorimit mbi Fondet Strukturore në Bullgari, Qershor 2010¹²”; “organizatat flasin për fondet e BE-së në Bullgari¹³”.

10 OJQ-të mjedisore përdorin platformën elektronike “Civic e-governance” për të përzgjedhur përfaqësuesit e tyre http://vote.bluelink.net/ngovote_info.php, platforma njihet gjithashtu edhe nga shumë institucione. Kjo platformë do të zgjerohet për të përfshirë edhe OJQ-të fushave të tjera.

11 Adresa e internetit e koalicionit: <http://www.bluelink.info/eu-funds/>

12 Raporti i plotë në Bullgarisht: <http://fesbg.org/node/162> Të gjitha të drejtat e rezervuara ©2010, PECSD, Varna ISBN 978-954-2904-01-4

13 101 организации говорят за европейските фондове в България. Тë gjitha të

Koalicioni tani po përfshihet në përgatitjet për periudhën tjetër të programimit (2014-2020)¹⁴ dhe bashkëpunon me koalicione të tjera për të siguruar pjesmarrjen e OJQ-ve në programimin e dokumentave strategjikë për periudhën 2014-2020.

Deri më tani kjo përfshinte përgatitjen e disa letra të përbashkëta, deklaratave dhe një studimi¹⁵. Si rezultat disa ministri u ofruan këtyre koalicioneve të bashkëpunonin me grupet e punës për përgatitjen e programimit.

Përgjatë planifikimit të Planeve Operacionale, Koalicioni negocioi për të marrë pjesë në grupet e punës. Ai gjithashtu komentoi mbi dokumenta të ndryshëm në lidhje me transportin, mjedisin, principe të partneritetit, VSM-të dhe Planeve Operacionale. Fatkeqësisht shumica e komenteve nuk u morrën parasysh pa asnjë lloj justifikimi.

Një sukses ishte fakti që përfaqësimi i OJQ-ve në Planet Operacionale për Mjedisin ishte mjaft aktiv. Gjithashtu u menaxhua që të bindeshin kolegët që fondet e BE-së për burimet e rinovueshme të përjashtoheshin nga fondet e menaxhuara nga ministria e Energjitikës nën Planet Operacionale për mjedisin. Kjo vërtetoi që thjesht të qënurit pjesë e një grupi pune nuk mjafton, por pjesmarrja aktive dhe e informuar është shumë e rëndësishme.

OJQ-të Bullgare i dorëzuan komentet e tyre Komisionit European.

drejtat e rezervuara ©2010, PECSD, Varna. ISBN 978-954-90952-9-6, <http://fesbg.org/node/186> (në Bullgarisht)

14 Adresa e re e internetit e koalicionit: <http://www.fesbg.org/>

15 Sfidat e programimit të ri të Fondeve të BE-së në Bullgari pas vitit 2013, bazuar në analizën e eksperiencës së viteve 2007 – 2013 (Përmbledhje në Anglisht) http://www.osi.bg/downloads/File/EU_Funds_summ ary_eng.pdf

Qëllimi ishte që ndërkohë që vlerësoheshin dokumentat strategjikë, Komisioni European të ushtronte presion mbi qeverinë Bullgare për komentet e OJQ-ve. Ndikimi i këtyre aksioneve është i vështirë për tu vlerësuar, e megjithatë OJQ rritën ndërgjegjësimin e Komisionit European për çështje specifike në Bullgari dhe krijuan besueshmëri si një burim i rëndësishëm informacioni mbi fondet e BE-së. OJQ-të mjedisore në Bullgari kanë një histori të gjatë komunikimi me “Komisioni European ka një eksperiencë të pasur me komisionet monitoruese (ISPA, SAPARD) dhe me institucionet Bullgare.

OJQ-të shpesh paraqesin të dhëna dhe qëndrime kontradiktore me të dhënat zyrtare; shpesh ato sillnin zgjidhje alternative dhe ndikonin në një analizë më efikente të problemit. Opinioni i publikut merrej gjithmonë parasysh, por për fat të keq Ministria e Financave përjashtoi OJQ-të mjedisore nga Komisionet Monitoruese ISPA për shkak të pozicionimit të tyre mjaft kritik përkundrejt punës së institucioneve Bullgare dhe cilësisë së disa projekteve të infrastrukturës (Autostrada Lyulin 3, Aeroporti i Sofies, etj.)”¹⁶

Megjithatë, në programimin për periudhën 2007-2013, zyrtarët nuk u treguan dhe aq të ashpër. Me qëllim

16 Deklaratë e koalicionit të OJQ-ve “Për një përdorim të qëndrueshëm të Fondeve Europiane 2007-2013” në lidhje me: Zbatimin e principit të partneritetit në procesin e draftimit të dokumentit të kornizës ligjore Bullgare për përdorimin e fondeve të BE-së (2007-2013) fq. 1, http://bankwatch.org/documents/comments_partner_ship_2007_March_en.pdf

17 Deklaratë e koalicionit të OJQ-ve “Për një përdorim të qëndrueshëm të Fondeve Europiane 2007-2013” në lidhje me: Zbatimin e principit të partneritetit në procesin e draftimit të dokumentit të kornizës ligjore Bullgare për përdorimin e fondeve të BE-së (2007-2013) fq. 2, http://bankwatch.org/documents/comments_partner_ship_2007_March_en.pdf

që plani të bëhej më transparent dhe i prekshëm nga të gjithë, qeveria organizoi disa forume me diskutime të hapura, ku të gjitha Planet Operacionale ishin të përfaqësuara nga anëtarët e grupeve të punës respektive. Të gjitha idetë dhe komentet e mbledhura gjatë forumeve u shkëmbyen në publik nga grupet e punës. Për më tepër, çdokush mund të merrte pjesë në këto diskutime, duke qënë se forumet ishin të hapura për publikun e gjërë. OJQ-të ishin shumë aktive në këto forume dhe ishin pothuajse të vetmet që përfaqësonin shoqërinë civile dhe flisnin në emër të saj. Personalitete të rëndësishme ishin gjithashtu të pranishëm në këto forume, mes tyre ministra, ambasadorë dhe përfaqësues të Këshillit European. Nëqoftëse kjo është ajo çka edhe vendi yt po bën, atëherë përgatitja dhe pjesëmarrja e OJQ-ve në këto forume, do të ishte me rëndësi.

Disa përfundime mbi procesin e programimit u paraqitën në 2007 nga OJQ-të, ku mes të tjerash thuhet: “Përfundimi ynë është që shumë prej proceseve ndryshojnë si pasojë e lobimit të ministrave, organizatave apo edhe të njerëzve sesa si pasojë e diskutimeve të grupeve të punës. Kjo është arsyeja për të cilën ne besojmë se procesi i programimit në gjithë tërësinë e tij është i bazuar mbi vendime politike dhe grupet e punës janë vetëm për të bërë zyrtare këto vendime dhe për ta bërë procesin të duket “demokratik”. Si rrjedhojë, problemi kryesor nuk është pjesëmarrja e OJQ-ve, por pamundësia e hartimit të programeve të bazuara mbi diskutimet e nxjerra nga grupet e punës, programe të cilat janë në përputhje me rregulloren e planifikimit të BE-së”.¹⁷

Disa mësimet të nxjerra dhe rekomandime

- OJQ-të duhet të jenë më të përfshirë në hartimin e dokumenteve të programimit në nivel kombëtar dhe rajonal.
- OJQ-të duhet të kërkojnë partneritet strategjik dhe duhet të organizohen në koalicione;
- OJQ-të duhet të furnizojnë si autoritetet kombëtare si Këshillin Europian me informacion të detajuar dhe të saktë;
- OJQ-të duhet të caktojnë burime (financiare dhe njerëzore) me qëllim pjesëmarrjen në programim;
- OJQ-të duhet të insistojnë të kenë të drejtën e plotë të votës
- OJQ-të duhet të jenë të përgatitura për një rrjedhë jo të rregullt të informacionit si dhe për kohën e shkurtër rezervuar konsultimeve. Për t'i evituar këto, është e këshillueshme që OJQ-të të kenë përgatitur kërkesat e tyre që më parë.

3. SLOVAKIA

Vlerësimi i procesit të programimit të fondeve të BE-së për periudhën 2007-2013 nën këndvështrimin e pjesëmarrjes së OJQ-ve

Pas problemeve jo te vogla që u hasën gjatë programimit të fondeve për periudhën e shkurtër kohore 2004-2006, OJQ-të në Sllovaki kishin për synim kryesor mos përsëritjen e këtyre mangësive në procesin e ardhshëm të programimit.

Si pasojë, që në hapat e para të programimit për periudhën 2007-2013 (Dhjetor, 2004), anëtarët e OJQ-ve të përfaqësuar në Ekipin e Pavarur “the Independent Civic Watchdog Team”¹⁸ ranë dakort mbi disa parime bazë të procesit, të cilat duhet të respektoheshin me qëllim që të evitohej një proces kaotik dhe jo transparent si ai i viteve 2004-2006. Këto parime së bashku me një sërë rekomandimesh në lidhje me procesin iu dorëzuan ekipit programues të qeverisë por pothuajse nuk u marrën në konsideratë.

Për shembull, OJQ-të nuk ishin informuar se si komentet e tyre ishin trajtuar nga autorët e analizës për Kornizën Strategjike Kombëtare Referenciale (KSKR), as propozimi final i analizës nuk ishte publikuar (ky propozim nuk kishte mbaruar as gjatë përgatitjeve të draftit të parë të KSKR, i cili ishte dorëzuar për komente). Për më tepër, objektivat strategjike dhe prioritetet e KSKR ishin të caktuara nga qeveria përpara se të përpilohej analiza, e cila do të shërbente si baza e programimit. Si rrjedhojë, i gjithë dokumentacioni u kthye në prioritate

dhe qëllime strategjike të paracaktuara. Harku kohor i vënë në dispozicion për shqyrtimin e materialeve të rëndësishme u reduktua në pesë ditë, ndërkohë që në raste të tjera harku kohor ka qenë prej dhjetë ditësh. Ky reduktimi në kohë është justifikuar gjithëmonë me arsyen absurde “pesë ditë për shkak të çështjeve të BE-së”.

Pavarësisht nga insistimet e qeverisë për një proces programimi sa më transparent dhe një pjesëmarrje të gjerë, procesi në të vërtetë dështoi që në hapat e tij të parë dhe nuk u dallua për pjesëmarrje të gjerë. OJQ-të paralajmëruan vazhdimisht qeverinë se kjo nuk duhet të ndodhte dhe u përpoqën të ndalonin lojërat e ‘parteritetit dhe programimit’ të periudhës së kaluar. Për fat të keq, nuk patën pothuajse asnjë ndikim.

Si pasojë, drafti i parë i lëshuar për komente nga KSKR në shtator të vitit 2005 ishte më fakt një dokument i papranueshëm, i njëanshëm dhe jo koherent i bazuar më tepër në rritjen ekonomike sesa në zhvillimin e qëndrueshëm. Disa ditë mbas skadimit të afatit për dorëzimin e komenteve mbi draftin, qeveria organizoi dy konferenca rajonale për të pranishmit e ftuar ku do të diskutohej rreth draftit. Pa lajmëruar, një version i modifikuar i KSKR -së u paraqit në këto konferenca. Ky version i NSRF-së nuk u publikua dhe përmbante disa

ndryshime të bëra në mënyrë artificiale me qëllimin e vetëm për të plotësuar kërkesat e OJQ-ve, të cilat bënin thirrje për zhvillim të qëndrueshëm. Ky version i draftit u miratua nga qeveria në mes të Tetorit, 2005. E gjitha kjo rikonfirmoi edhe një herë tendencën për të ndjekur te gjithë procesin sa për sy e faqe, një proces që më fakt bazohej tashmë nga objektiva dhe prioritetet e pararendosura. OJQ-të nuk e pranuan diçka të tillë dhe lajmëruan se do të bojkotonin programimin e mëtejshëm të procesit, si dhe monitorimin e Fondeve Strukturale dhe Kohezionale të BE-së në Sllovaki (Dhjetor 2005), derisa të përpunohej një draft i dytë i cili do të karakterizohej nga një diskutim i lirë dhe i paanshëm dhe nga inputi i partnerëve socialë. Media dhe Këshilli Evropian u informuan mbi këtë hap dhe u mbajtën të informuar rreth zhvillimeve të mëtejshme.

Pas njoftimit për bojkot, autoritetet shprehën gadishmëri dhe tyre për bashkëpunim me OJQ-të dhe paraqitën disa propozime të cilat lejuan pjesëmarrjen e disa prej kërkesave të OJQ-ve në versionin e ri të KSKR-së. Zyrtarë të qeverisë organizuan një mbledhje me përfaqësuesit e OJQ-ve në Janar, 2006 në të cilën parashtruan pozitën e tyre në lidhje me propozimet e OJQ-ve si dhe qëllimin e tyre për të përfshirë OJQ-të në programimin e mëtejshëm. Gjatë mbledhjes, disa nga komentet e OJQ-ve u pranuan, gjithësesi asnjë nga vërejtjet lidhur me uljen e pabarazisë rajonale nuk u morr në konsideratë. Pas mbledhjes, ishte e qartë se autoritetet qeveritare nuk do të ndryshonin qëndrimin, as synimin e tyre kryesor të KSKR -së mbi zhvillimin ekonomik. Megjithatë, një hap përpara u bë përse i përket OJQ-ve, komentet e të cilave ishin të predispozura të trajtoheshin në nivele programesh individuale, ndërkohë që, nga Shkurti

2006, OJQ-të do të riktheheshin në procesin e programimit dhe do të ndikonin në përgatitjen e programeve më të rëndësishme operative.

Drafti i dytë i KSKR u paraqit për komente nga mesi i muajit Shkurt 2006 (afati për shqyrtim ishte dhjetë ditë pune, pas kësaj do të fillonte përgatitja për Programet Operative). Ky version përfshinte disa nga kërkesat e OJQ-ve. Duke marrë në konsideratë progresin e bërë, OJQ-të vendosën të mbyllin përkohësisht bojkotin, duke paraqitur komentet e tyre rreth dokumentit.

Mbas mbylljes së komenteve mbi draftin e KSKR-së në Mars 2006, qeveria e shtyu aprovimin për disa javë, duke mos ftuar kështu palët e ndryshme për të marrë pjesë në proces si dhe ndryshoi propozimin në gjërat thelbësore që ai trajtonte, ndryshime veçanërisht të lidhura me strukturën e Programeve Operative si dhe me ndarjen e fondeve. Pasi drafti i ndryshuar u miratua nga qeveria në Maj 2006, u bë mëse e qartë se qeveria e drejtuar në ato kohë nga z. Dzurinda kishte për qëllim të vetëm të shpejtonte procesin e hartimit të programit para zgjedhjeve parlamentare, të cilat do të mbaheshin në Qershor 2006. Përgatitjet për programet operative individuale u karakterizuan nga njëjtë gjendje kaotike. Këto përgatitje shfaqën të njëjtat mangësi ashtu si dhe përgatitja për draftin e KSKR: afatet kohore të vëna në dispozicion për komente u shkurtuan përsëri, materialet për diskutim dergoheshin vetëm disa ditë përpara mbledhjes. Kjo gjë bëri të pamundur jo vetëm pjesëmarrjen aktive të OJQ-ve por edhe të palëve të tjera të përfshira në proces si psh. qeveritë rajonale dhe vendore apo përfaqësuesit e tjerë të palëve përfituese. Harku kohor i vënë në

dispozicion për komente u limitua sërish në pesë ditë dhe e njëjta arsye absurde u përdor për justifikim “për shkak të problemeve të BE-së”. E gjitha kjo bëri që asnjë nga komentet e OJQ-ve të mos ishte përfshirë në draftin e Programeve Operative.

Në korrik 2006, me krijimin e qeverisë së re, OJQ-të dërguan një letër kryeministrit dhe ministrave, në të cilën vinin në dukje të metat e procesit të programimit dhe kërkonin një zgjidhje të situatës. Pas kësaj u vunë re përpjekje nga organet shtetërore për ndryshime në përmbajtjen e dokumentave të KSKR dhe Programeve Operative, ndryshime të cilat mund të jenë në të njëjtën linjë me kërkesat e OJQ-ve. Megjithatë, procesi i ndryshimit për sa i përket drafteve të dokumentave, ka qenë një proces problematik, më së shumti për shkak të procedurave të paqarta dhe limiteve kohore.

Përmbledhje

Proçesi i programimit të fondeve të BE-së nën këndvështrimin e pjesëmarrjes së OJQ-ve për periudhën 2007-2013 ishte i ndryshëm nga ai i viteve 2004-2006. Megjithatë, pavarësisht disa përmirësime, roli i OJQ-ve ishte minimal, duke qenë se nuk kishin ndikim real për të ndryshuar përfundimet e programimit. Si pasojë e mangësive të shumta, proçesi u bojkotua nga OJQ-të rreth fundit të 2005 dhe fillimit të 2006. Përfundimi i komplet procesit në mënyrë të sukseshme u bë më tej i pamundur duke marrë parasysh fillimet e tij të dobëta dhe me probleme.

Në përgjithësi, mund të thuhet se pavarësisht nga disa përpjekje nga ana e autoriteteve të shtetit dhe përmirësimeve të vogla sidomos mbas zgjedhjeve në qershor 2006,

dhe ardhjes në pushtet të qeverisë së re, deri në fund të procesit të programimit (dhjetor 2006), autoritetet nuk arritën as të ndryshonin qëndrimin e tyre ndaj OJQ-ve, as të bënin ndryshime në dokumentacion, çka do të lejonte Fondet Strukture dhe Kohëzore të ndikonin në eliminimin e disbalancave rajonale në shtatë vitet e ardhshme.

Rekomandime

Ky rast tregon se palët që marrin pjesë në procesin e programimit duhet të dinë sesi të mbrojnë interesat e tyre. Në të ardhmen, në mënyrë që proçese të tilla kaotike të mos përsëriten, është e nevojshme që rregullat e funksionimit të programimit të jenë të caktuara që më parë. Gjithashtu, ato nuk duhen të jenë të ndikuara nga vendime politike të momentit:

1. Proçesi i programimit për NSRF dhe programet operative duhet të hartohen që më parë dhe të gjitha palët që marrin pjesë në programim duhet të bien dakort që më parë. Çdo ndryshim në afatet kohore apo çdo ndryshim tjetër që mund të dalë gjatë procesit duhet të diskutohet që më parë nga palët.
2. E gjithë struktura për procesin duhet të jetë e mirëpërcaktuar në legjislacion, në mënyrë të tillë që rregullat e procesit të jenë të detyrueshme me ligj.
3. Gjatë procesit duhet të ketë kohë të mjaftueshme të vënë në dispozicion për komente që i bëhen drafteve (të paktën dy javë ose më shumë në varësi të madhësisë së dokumentit) në mënyrë të tillë që

palët të kenë kohë të mjaftueshme për rishqyrtim.

4. Dokumentat për mbledhjet e grupeve të punës duhen të dorëzohen dhjetë ditë përpara mbledhjes në mënyrë të tillë që palët të kenë kohë të mjaftueshme për t'u përgatitur.

Paraqitje e pjesëmarrjes së publikut për IPA-t në vëndet e Ballkanit Perëndimor

Shqipëria

Korniza ligjore e përgjithshme

Përprojekjet e para legislative në Shqipëri për përfshirjen dhe informimin e publikut mbi çështjet e mjedisit filluan në vitin 2000, kur marrëveshja e Aarhus-it u miratua nga parlamenti shqiptar nën ligjin “Mbi aksesin në informacion dhe pjesmarrjen publike në vendim marrje dhe të drejtën për tju drejtuar gjykatës për çështjet mjedisore” (Ligji nr. 8672, datë 26.10.2010). Pas marrëveshjes së Aarhus-it, u implementuan disa ligje të tjera me qëllim përfshirjen e publikut në vendim-marrje mbi çështjet e mjedisit. Këtu përfshihen ligjet nr. 8990, datë 23.01.2003 “Mbi vlerësimin e ndikimit në mjedis”, ligji nr. 8934, datë 05.09.2002 “Për mbrojtjen e mjedisit” dhe vendimi i këshillit të ministrave nr. 994, datë 02.07.2008 “Mbi marrjen e opinionit publik në vendim-marrje për mjedisin”.

Në ditët e sotme, ndërkohë që vëndi po përpiqet të bëhet anëtar i BE-së, qeveria shqiptare po punon për përshtatjen e legjislacionit mjedisor me standartet Europiane. Aktualisht ligji për Mbrojtjen e Mjedisit dhe ligji për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis janë duke u shqyrtuar së bashku me ligje të tjera që kanë lidhje me mjedisin. Pavarësisht nga dëshira e treguar dhe veçanërisht për shkak të informacionit jo të plotë, shpesh herë përprojekjet për

të përshtatur legjislacionin Evropian në atë Shqiptar, kanë rezultuar në një përkthim të thjeshtë të ligjeve. Këto ligje të reja janë larg kërkesave dhe realitetit shqiptar.

Ligji mbi Vlerësimin Strategjik Mjedisor ende i mungon legjislacionit shqiptar, ndërkohë që procedura përmendet vetëm përciptazi në ligjin mbi VNM.

Edhe pse kuadri ligjor ekziston, kapacitetet administrative për të zbatuar ligjin janë të pamjaftueshme si në nivel kombëtar, ashtu edhe në atë vendor. Veç kësaj, puna e Ministrisë së Mjedisit, Pyjeve dhe Administrimit të Ujërave, në përgjithësi, nuk është e lidhur me ministrinë e tjera apo me organet e tjera vendore dhe qeveritare.

Pjesëmarrja e publikut dhe aksesin në informacion në nivel projekti

Mbas ratifikimit të marrëveshjes së Aarhus-it në 2000, mekanizma të ndryshëm u vunë në dispozicion me qëllimin e vetëm që marrëveshja të zbatohet ashtu siç duhet. Në këtë mënyrë, me mbështetjen dhe praninë e OSBE-së në Shqipëri, tre qendra Aarhus u hapën në qytetet më të mëdha shqiptare: në Shkodër, Vlorë dhe në Tiranë.

Një kryesi e marrëveshjes së Aarhus-it u themelua në 2009, me perfaqësues nga ministri dhe OJQ të ndryshme. Megjithatë, ky bord drejtuesish është një strukturë që qëndron nën Ministrinë e Mjedisit, çka e bënë atë një organ të varur. Bordi drejtues ka vetëm një mandat këshillues, i cili është i pafuqishëm përkundrejt vendimeve qeveritare.

Megjithatë, edhe në nivel projektimi, marrëveshja e Aarhus-it zbatohet në një shkallë minimale, për të mos thënë që nuk zbatohet fare. Për fat të keq, kjo është e vërtetë edhe kur projektet financohen nga bankat Evropiane. Në 2004, BERZH, BEI dhe Banka Botërore financuan ndërtimin e një termocentrali më gaz dhe naftë me cikël të kombinuar në qytetin turistik të Vlorës, në jug të Shqipërisë.

Projekti linte për të dëshiruar për sa i përket konsultimeve me publikun, mangësi të cilat u konfirmuan edhe nga Komiteti i Kombeve të Bashkuara i Konventës së Aarhus në vitin 2007.

Raporti nga Komiteti i Kombeve të Bashkuara i Konventës së Aarhus nuk solli ndryshime në procesin e konsultimeve publike në Shqipëri, siç mund të shihet deri me sot në 2011, ku opinioni i publikut injorohet dhe përjashtohet tërësisht. Unaza e madhe e Tiranës është një tjetër dëshmi e gjallë e këtij problemi, ku ndërtimet filluan pa leje ndërtimi dhe pa asnjë konsultim me publikun.

OJQ-të e përfshira në konsultime partneriteti

Në 24 shtator 2010, Ministria e Integritimit Evropian organizoi një takim konsultimi mbi Kornizën Strategjike të Koherencës (KSK) dhe për komponentët III dhe IV të IPA-s. Të ftuar në këtë konsultim ishin personalitete të ndryshme, mes tyre: përfaqësues të qeverisjes vendore dhe qëndrore, trupa diplomatike në vend, përfaqësues të organizatave ndërkombëtare si dhe një numër i vogël OJQ-ësh.

Edhe pse data e konsultimit ishte bërë e ditur dy muaj para, në korrik 2010, drafti i KSK u bë publik vetëm tre ditë para konsultimit, në 21 shtator. Sigurisht, koha në dispozicion ishte shumë e pakët për OJQ-të që ta studionin atë dhe të përgatiteshin me komente të menduara mirë. Për më tepër, përkthimi në shqip i dokumentit nuk ishte i saktë, çka tregoi mungesën e seriozitetit mbi këtë proces. Pas konsultimit, organizatat e shoqërisë civile kishin vetëm një javë kohë për të dërguar komente të mëtejshme.

Veç kësaj, konsultimi ishte i organizuar në mënyrë të tillë që OJQ-të të merrnin pjesë vetëm në një nga pesë seminarët që organizoheshin në të njëjtën kohë: Transport, Mjedis, Konkurrencë Rajonale, Tregu i punës, si dhe Arsimi dhe Trajnim profesional. Në këtë mënyrë, OJQ-të e mjedisit e kishin shumë të vështirë të ndikonin përzgjedhjen e prioriteteve në sektorin e transportit. Kjo çoi në një prioritet jo miqësor me mjedisin, përzgjedhur nga grupi i punës i transportit, siç është rasti i zhvillimit të autostradave i cili lë si gjithmonë nën hije zhvillimin e transportit hekurudhor.

Korniza Ligjore e përgjithshme

Në Kroaci, të drejtat e publikut për përfshirje në vendim-marrje janë të përshkruara në disa ligje dhe dekrete të veçanta. Më i rëndësishmi prej tyre është dekreti për Mbrojtjen e Mjedisit (Gazetë zyrtare 110/2007), dhe Rregullorja mbi Informim dhe Pjesëmarrje të Publikut mbi çështjet mjedisore (Gazetë zyrtare 064/2008). Ekziston gjithashtu edhe Ligji mbi të drejtën e informimit (Gazetë zyrtare 172/2003).

Dekreti për mbrojtjen e mjedisit dhe rregulloret e tij përcaktojnë mënyrën sesi publiku duhet informuar lidhur me procedurat e: zhvillimit të studimeve VNSM, vlerësimin e nevojave për Vlerësim Strategjik Mjedisor; vlerësim të nevojave për Vlerësim të Ndikimit në Mjedis; duke përcaktuar përmbajtjen e Studimeve të ndikimit në mjedis para zhvillimit të tij dhe procedurave të marrjes së miratimit në Raportin e Sigurisë.

Dekreti përcakton gjithashtu mënyrën e informimit të publikut si dhe përfshirjen e tij në procedurat e mëposhtme: Vlerësim Strategjik Mjedisor, adoptim planesh dhe programesh për të cilat nuk është kryer një vlerësim strategjik mjedisor, përgatitje e ligjeve, implementimi i ligjeve dhe rregullave të tjera të ngjashme që kanë një ndikim të konsiderueshëm mbi mjedisin, vlerësim i ndikimit në mjedis, dhe përcaktimi i kërkesave për mbrojtjen e mjedisit për fillimin e aktiviteteve të

reja. Veç kësaj, dekreti përcakton edhe mënyrën sesi duhet të organizohen debatet publike, duke përfshirë këtu inspektimin dhe ekspozimin e gjerë të publikut, si dhe afateve kohore përkatëse.

Të dyja këto akte legislative plotësojnë kushtet e marrëveshjes së Aarhus-it, e cila u pranua dhe u miratua nga parlamenti kroat në 13 dhjetor 2006 (Gazeta zyrtare, kontrata ndërkombëtare; 01/07). Edhe pse Republika e Kroacisë e miratoi marrëveshjen në 2009, Ministria e Mjedisit, Planifikimit dhe Ndërtimit hodhi në gjyq Zelena Akcija-n për shkak të protestave mbi administrimin e mbeturinave toksike. Ne jemi të mendimit që Kroacia ka shkelur kushtin e marrëveshjes së Aarhus-it i cili thotë se: “personat që përdorin të drejtën e tyre bazuar mbi marrëveshjen e Aarhus-it nuk duhen dënuar, ndjekur penalisht, apo shqetësuar”. Në të kundërtën, ngritja e gjyqeve kundër OJQ-ve me kërcënime për gjoba të larta financiare, nuk tregon partneritet dhe bashkëpunim të mirë midis Ministrisë së Mjedisit, Planifikimit dhe Ndërtimit dhe sektorit civil. Në 2011 Zelena Akcija arriti më në fund të fitojë gjyqin.

Pjesëmarrja e publikut dhe aksesit i informacionit në nivel projekti

Pjesëmarrja e publikut në procedurat e VNM-së në Kroaci nuk

është efikase, pasi qytetarëve nuk ju lejohet të ndryshojnë në mënyrë drastike as projektet, as vendndodhjen e tyre. I vetmi rast, në të cilin problemi i vendit mund të diskutohet është gjatë planifikimit hapësinor – fazë në të cilën ndikimi mjedisor i projekteve njihet në detaje. Për shembull versioni final i qendrës së menaxhimit të mbetjeve në Mariscina; VNM-ja përfundoi në vitin 2001 dhe bazohet në faktin që vlerësimi i vendndodhjes në Marišćina është caktuar si më e përshtatshme për vendin si qendër e menaxhimit të mbetjeve. Ky informacion flet vetë. Vlerësimi i pothuajse dhjetë viteve i ndikimit dhe pasojave mbi mjedisin, nuk mund të justifikojë përfshirjen e fondeve të BE-së në këtë projekt. E njëjta gjë ndodhi edhe me projektin e dytë të financuar nga BE-ja – bëhet fjalë për qendrën e menaxhimit të mbeturinave Kastijun, vendndodhja e së cilës ishte zgjedhur në 2006 dhe kur VNM u prezantua në 2007, qytetarët nuk u lejuan të kishin asnjë lloj ndikimi mbi vendndodhjen e saj.

OJQ-të e përfshira në konsultime partneriteti

Qeveria kroate miratoi Kornizën e zhvillimit Strategjik 2006-2013 në shtator 2006. Kjo kornizë u miratua zyrtarisht pas dy raundesh konsultimesh publike me sindikatat, organizatat jo qeveritare, shoqatat e biznesit dhe publikun e gjerë. Meqenëse nuk ka asnjë provë, është e vështirë të kuptosh se cilat organizata kanë qenë me të vërtetë pjesëmarrëse në konsultimet e bëra.

Një nga problemet më madhore që Kroacia po has në përpjekje për tu bërë pjesë e BE-së është harmonizimi me legjislacionin e BE-së, çka rezulton në kalimin e disa ligjeve “Europiane” në parlamentin Kroat. Disa pres OJQ-

ve, si psh “Zelena Akcija”/“Friends of the Earth” kanë dhënë disa konferenca për shtyp, në të cilat kërkohet që qeveria dhe parlamenti Kroat të zvogëlojë numrin e ligjjeve që kalojnë në parlament pa u dhënë rëndësia e duhur, pa u lexuar në parlament dhe si rrjedhojë pa ndonje debat në publik. Sipas rregullave të procedurave të parlamentit Kroat, kalimi i ligjeve me procedurë urgjente, ishte i parashikuar vetëm në raste të jashtëzakonshme si psh. për mbrojtje dhe siguri kombëtare apo për arsye të tjera të justifikuara nga shteti Kroat. Gjatë mandatit të qeverisë së mëparshme, nuk kishte lajmërime për sa i përket mbledhjeve të qeverisë. Gjithashtu, njoftime për ndryshime apo adoptime të disa nga pikave të programit, si dhe vendimet të marra në komisionet parlamentare, nuk u shpallën në kohë. Veç kësaj, qeveria Kroate nuk e kishte informuar publikun rreth vendimeve të marra për shpërndarjen e buxhetit.

Hendeku i krijuar në rregullore krijoi mundësi për afrimin e partnerëve në procesin e konsultimit si dhe afrimin e publikut në konsultimet e IPA-s - Programi Operacional Mjedisor 2007-2009 nuk u organizua asnjëherë. Megjithatë disa OJQ morrën pjesë në konsultime. OJQ-të Sunce nga Split dhe Zelena Istra nga Pula ishin të pranishëm në konsultimet dhe prezantimet e prioritetin e mbetjeve, ndërsa Zelena Akcija nga Zagrebi, Sunce nga Split dhe Zeleni Osijek nga Osijek morrën pjesë në prezantimet dhe konsultimet mbi prioritetin e ujit.

Konsultime mbi Programin Operacional të Transportit u zhvilluan në 6 mars 2007 dhe 13 qershor 2007, në Ministrinë e Ujërave, Turizmit, Transportit dhe Zhvillimit. Lista e partnerëve që morrën pjesë në dy raundet e konsultimeve përfshinte: sindikatat, universitetet, gazetarë dhe

ndër OJQ-të: Zelena Akcija. Konsultimet publike do të duhet të rikryhen nqs. Programet Operacionale do të jenë subjekt për rishikim.

Konsultime mbi Programin Operacional të Zhvillimit të Burimeve Njerëzore u zhvilluan në Zagreb, 23 mars 2007. Drafti i programit iu prezantua përfaqësuesve të punonjësve, punëdhënësve, qeverisjes lokale si dhe organizatave të shoqërisë civile por nuk është e qartë se cilat nga OJQ-të kanë marrë pjesë në takimin e organizuar. Sidoqoftë, ky Plan Operacional konstaton se përfaqësuesit e shoqërisë civile mund të përzgjidhen si përfaqësues të Komisionit Sektorial Monitorues.

Lista e atyrë që morrën pjesë në këtë konsultim është një përzierje e partnerëve ekonomikë dhe socialë, njësive të qeverisjes vendore si dhe e institucioneve të sektorëve të veçantë.

Megjithatë, asnjë organizatë e shoqërisë civile nuk është në listën e Institucioneve dhe qeverisjes vendore.

Perspektiva

Edhe pse faza e parë e programimit u organizua duke u mbështetur në konsultime, raundi i dytë i programit për periudhën 2011-2013 përfshiu gjithashtu edhe një procedure për VSM dhe për Planin Operacional për Mjedisin. Në 10 maj 2010, Ministria e Mjedisit, Planifikimit dhe Ndërtimit publikoi informacionin zyrtar mbi VSM dhe la 30 ditë afat kohor për dërgimin e komenteve nga ana e publikut. Edhe pse kjo ngjau si një fillim i mbarë, ka kaluar pothuajse një vit dhe Zelena Akcija ende nuk ka marrë asnjë përgjigje mbi komentet e saj ndërkohë që as drafti i Planit Operacional nuk është publikuar.

Korniza ligjore

Në Maqedoni, ekziston një ligj mbi të drejtën e informimit të publikut (i miratuar në 2006), i cili u mundëson qytetarëve të kërkojnë informacion në mënyrë verbale, të shkruar dhe elektronike. Që pas miratimit të këtij ligji, zbatimi i tejk ecur përpara, falë edhe një komisioni të veçantë i cili kujdeset për mirëfunksionimin e tij.

Maqedonia ka miratuar gjithashtu marrëveshjen e Aarhus-it në 1999, e cila i jep mundësinë qytetarëve të kenë informacion, të marrin pjesë në vendim-marrje si dhe të shprehin mendimet e tyre mbi problemet e mjedisit. Në përgjithësi, aspekti juridik i këtij ligji nuk është zbatuar aspak, megjithë përpjekjet e shumta të organizatave të shoqërisë civile për të trajnuar gjyqtarët në problemet e mjedisit. E drejta për informim është arritur deri diku, me përjashtime të vogla që kanë ndodhur herë pas here si pasojë e vendimeve të marra nga qeveria. Për shembull, kur organizatat e mjedisit të shoqërisë civile kërkuan nga Ministria e Ekonomisë informacion mbi ndërtimin e Hidrocentraleve të vogla në Maqedoni, ministria nuk i morri parasysh këto kërkesa. Përmbajtja e këtij projekti u mbajt e fshehtë nga qeveria, e cila ndryshoi komplet natyrën e tij nga publike në biznes qeveritar.

Sipas ligjit mbi mjedisin, qytetarët Maqedonas ushtrojnë të drejtën e informimit dhe atë të përfshirjes në projekte dhe plane të cilat mund të kenë pasoja negative mbi mjedisin. Ligji garanton të drejtën e qytetarëve për informim nëpërmjet dy

gazetave të përditshme në vend, nëpërmjet adresës në internet të Ministrisë së Mjedisit dhe për çdo planifikim apo projekt tjetër që mund të ketë efekte negative për mjedisin. Gjithashtu, qytetarët duhet të informohen rregullisht gjatë hapjes së dokumentave apo gjatë mbajtjes së konsultimeve. Megjithëse ndër vite janë bërë hapa përpara për sa i përket zbatimit të VNM, përfshirja e publikut në vendim-marrje në procedurat e VSM dhe Kontrollit dhe Parandalimit të Integruar të Ndotjes (KPIN) është ende larg standarteve Evropiane.

Pjesmarrja publike dhe aksesimi në informacion në nivel projekti

Për sa i përket projektit “Ndërtimi i Korridorit të X”, i cili do të financohet nga Komisioni Evropian dhe bankat Evropiane, mund të thuhet se konsultimet e bëra mbi të në 2008 u kryen në mënyrë të papërshtatshme dhe ishin jo-efikase. Organizatat mjedisore ishin ato që i kërkuan me ngulm Ministrisë së Mjedisit dhe Komisionit Evropian ri-shikimin dhe përsëritjen e këtij procesi. Komisioni Evropian, nga ana e tij, mohoi çdo lloj financimi derisa procedurat e VNM-së të ndryshojnë dhe të kryen në mënyrë të përshtatshme. Mbas marrjes të një sere rekomandimeve mbi organizimin e pjesëmarrjes së publikut, qeveria Maqedonase kreu vitin tjetër ndoshta procesin më të mirë të konsultimeve me publikun në vend. Gjithçka ishte

publikuar në kohë, të gjitha dokumentet, të gjitha komentet si dhe përgjigjet dhe komentet e Ministrisë. Mund të thuhet si përfundim, se autoritetet Maqedonase punojnë mirë kur janë nën presionin e Komisionit Evropian dhe kur financat janë në rrezik.

Për sa i përket procedurave të tjera, një shkelje e rëndë e legjislacionit ndodhi kohët e fundit, kur Ministria e Ekonomisë vendosi të mos kryente procedurën e VSM për Strategjinë e përdorimit të energjisë së rinovueshme deri në 2020. Edhe pse grupet mjedisore u ankuan, dhe Ministria e Mjedisit theksoi se ky Vlerësim Strategjik është absolutisht i detyrueshëm, Ministria e Ekonomisë nuk ndërmorri përsipër procedurën e megjithatë strategjia u miratua nga Parlamenti. Për më tepër, nuk pati pothuajse asnjë rast të përfshirjes së publikut, gjatë procedurës së KPIN.

OJQ-të të përfshira në konsultime partneriteti

Aktualisht, organizatat e shoqërisë civile janë të përfshira në hapat e mëposhtme të programimit të IPA-s:

1. Gjatë konsultimeve të Programeve Operative

- Konsultimet për programin operativ për zhvillimin rajonal u krye në 2007, në një mënyrë aspak të kënaqshme, dhe gjatë sezonit të pushimeve nuk u la as kohë e mjaftueshme (me pak se 30 ditë)
- Organizatat e shoqërisë civile janë ftuar për të

komentuar dhe për të marrë pjesë në përgatitjen e asistencës teknike (komponenti I IPA) dhe programi operacional në vitin 2009.

2. Në nivelin e projektit

Organizata nga shoqëria civile dhe qytetarë janë përfshirë në Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis të dy projekteve infrastrukturore, të financuara nga fondet BE-së.

3. Në komisionet monitoruese

OJQ-të kanë përfaqësuesit e tyre në komisionet monitoruese për zhvillim rajonal dhe rural (IPA komponenti III dhe V), si edhe një përfaqësues në komisionin e shqyrtimit për një projekt të veçantë i fokusuar mbi mbetjet nën Programin Operacional për zhvillimin Rajonal.

Niveli i njohurive i organizatave të shoqërisë civile mbi procesin e programimit dhe në përgjithësi mbi fondet e IPA është i ulët. Ekzistojnë vetëm pak grupe (vetëm ato të mjedisit) të cilat janë në dijeni të procesit dhe që marrin pjesë në konsultime të ndryshme, por përgjithësisht, nuk ka interes të veçantë apo qoftë aftësi nga ana e organizatave për të monitoruar fondet ose projektet.

Korniza ligjore

Ligji mbi Mbrojten e Mjedisit për periudhën kohore 2004-2009, përcakton të drejtën e çdokujt për të marrë pjesë në proceset e vendim-marrjes. Ligji mbi Rëndësinë e Aksesit të lirë në Informacionin Publik¹⁷ rregullon aksesin e lirë të informacionit nga autoritetet publike.

Republika e Serbisë miratoi Marrëveshjen mbi të Drejtën e Informimit, Pjesëmarrjen e Publikut në Vendim-Marrje dhe Akses në drejtësinë në lidhje me Çështjet Mjedisore (Marrëveshja e Aarhus-it) në 12 maj 2009 dhe u bë pjesë e Marrëveshjes së Aarhus-it në 31 korrik 2009.

Pjesëmarrja publike në vendim-marrje dhe rrjedhimisht edhe në akses në drejtësinë për vendime dhe aktivitete specifike listuar në Artikullin 6 të Konventës së Aarhusit rregullohet nga akti ligjor bazik mbi Ligjin e NVM-se dhe nga gjashtë akte nënligjore.

Ligji mbi Planifikimin dhe Ndërtimin përcakton se pjesëmarrja e publikut lidhur me planifikimin urban dhe hapësinor, bëhet gjatë diskutimit me publikun, çka do të thotë që raporti i Vlerësimit Strategjik shikohet në të njëjtën kohë me planin. Veç kësaj, pjesëmarrja e publikut në vendim-marrjen e disa aktiviteteve të veçanta përcaktohet në pjesë të tjera të legjislacionit si Ligji mbi Kontrollin dhe Prandalimin e Integruar të Ndotjes (KPIN).

Ligje të tjera kanë gjithashtu kushte mbi pjesëmarrjen e publikut lidhur me programet dhe projektet zyrtare:

- Ligji mbi Mbrojtjen e Ajrit përcakton se një Program Kombëtar 4-vjeçar për Zvogëlimin Gradual të Emetimit Maksimal Vjetorë të Ndotësve duhet të bëhet i disponueshëm për publikun para miratimit të tij në parlament.
- Ligji mbi ujërat detyron VNM për strategji dhe plan për menaxhimin e ujit si dhe plane të veçanta për menaxhimin e ujit. Publiku ka të drejtë të jetë i mirëinformuar mbi gjëndjen e përgjithshme të ujërave, mbi punën e kryer nga autoritetet përgjegjëse për menaxhimin e ujit si dhe të marrin pjesë në procesin e përgatitjes dhe miratimit të projekteve mbi menaxhimin e ujit si dhe të mbikqyrin zbatimin e tyre.
- Ligji mbi Mbrojten e Natyrës përcakton se publiku ka të drejtën e pjesëmarrjes në diskutime mbi draftin e dokumentit të zonave të mbrojtura si dhe të dokumenteve të tjera mbështetëse – studimi i mbrojtjes me hartat shoqëruese si dhe të drejtën e informimit mbi projektet e menaxhimit të zonave të mbrojtura dhe projektet mbi shfrytëzimin e burimeve natyrore.
- Ligji mbi Pyjet parashikon raportin e VSM mbi planin e zhvillimit të pyjeve (planin e zhvillimit të pyjeve në një park kombëtar).

¹⁸ Gazeta Zyrtare e Republikës së Serbisë No. 120/2004, 54/2007, 104/2009 and 36/2010

Pjesëmarrja e publikut në vëzhgimin e këtyrë proceseve dhe sigurimi i ecjes së tyre sipas standarteve dhe kushteve të përcaktuara nga VNM nuk ekziston.

Pjesëmarrja publike dhe aksesimi në informacioni në nivel projekti

Pushteti përgjegjës për mjedisin dhe problematikat e tij është i ndarë midis autoriteteve kombëtare, rajonale dhe bashkiake.

OJQ-të në Serbi vunë në dukje se autoritetet, sidomos ato të nivelit vendor, nuk kanë aftësi të mjaftueshme për të siguruar pjesëmarrjen e publikut në mënyrë transparente dhe efikase. Gjithashtu ato nuk kanë aftësi për të siguruar standarte të larta mbi studimet e bëra nga VNM për projekte të ndryshme, sidomos për projektet e hidrocentraleve të energjisë.

Gjithashtu, disa nga OJQ-të mendojnë se shtjellimi i studimit të VNM në fazën e projektimit konceptual dhe jo në atë të dizajnit të përgjithshëm përbën një pengesë për zbatimin e Nenit të gjashtë të marrëveshjes së Aarhus-it, çka ka çuar në mungesë të kontrollit në zbatimin e projektit.

Që kur u miratua ligji mbi VSM në 2004, OJQ-të në Serbi kanë kërkuar procedurën e VSM-së për planet dhe programet sektoriale të energjisë: Strategji Kombëtare, dhe projekte të ndryshme për investime mbi energjinë, duke përfshirë ato të dala nga Traktati i Komisionit të Energjisë - siç ishte Direktiva e VSM-se nga BE-ja, që hyri në legjislacionin Serb. Procedura VSM po përdoret kryesisht për projekte urbanistike dhe hapësinore, si dhe për projekte të tjera,

për të cilat OJQ-të kanë shprehur pakënaqësi.

Kjo situatë ka gjasa të ndryshojë me amendamentet e ligjit të VSM në 2010, dhe me nën-ligjin (i cili ende nuk është futur akoma në fuqi) të cilat duhet të përcaktojnë listën e projekteve dhe programeve për të cilat VSM është e detyrueshme.

Procedurat e VSM nuk ekzistojnë në Serbi për asnjë nga korridoret e transportit të financuara nga BE-ja, dhe as për investimet mbi energjinë.

OJQ-të përfshira në konsultime partneriteti

Në 2010, OJQ-të në Serbi u përfshinë në programimin e IPA dhe në programe të tjera, por nuk u konsideruan si partnerë gjatë përcaktimit të prioritetëve kombëtare për IPA dhe nuk u përfshinë as në monitorimet e këtyrë fondeve. Në nëntor 2010, OJQ-të ishin të ftuar të linin komentet e tyre mbi "Nevojat e Republikës së Serbisë për Ndihmë Ndërkombëtare 2011-2011" për programimin e fondeve të BE-së. Në këtë konsultim morrën pjesë 67 përfaqësues nga organizatat e shoqërisë civile, të cilat ishin të grupuar në 4 grupe konsultimi.

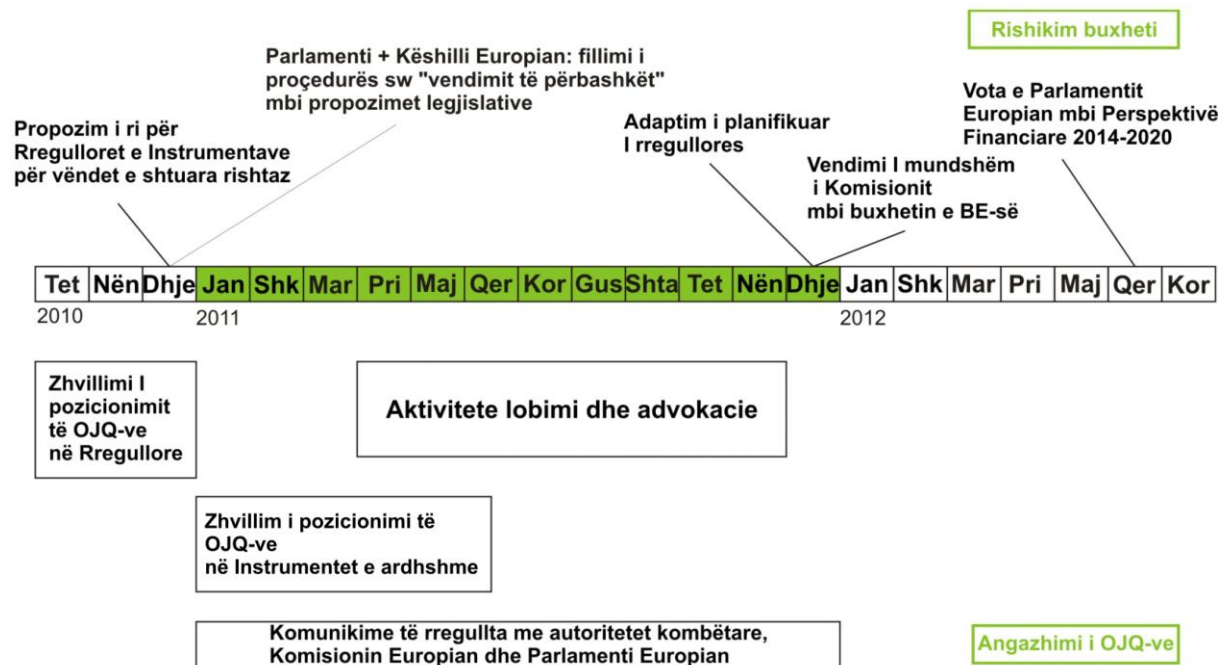
Fillimi i konsultimeve të planifikuara dhe të menaxhuara mirë me OJQ-të mbi programimin e IPA filloi në mes të shkurtit, 2011. Për fat të keq, jo plotësisht në kohë për të ndikuar prioritetet kombëtare të IPA si dhe përzgjedhjen e projekteve të propozuara për 2012. Mekanizmi i përhershëm për konsultim me shoqërinë civile drejtohet nga Zyra Serbe për Integrim Evropian - Departamenti i planifikimit, programimit,

monitorimit dhe raportimit për fondet e EU-së dhe asistencës së zhvillimit. Mekanizmi i përhershëm për konsultim me shoqërinë civile përfshin përzgjedhjen e partnerëve të "SEKO" (çka përfshin 3 organizata të shoqërisë civile, nga të cilat një është organizata drejtuese) për secilin nga 8 sektorët e përmendur në programimin e fondeve të BE-së.

Momentalisht (qershor 2011), OJQ-të të cilat janë të organizuara përkrah organizatave të përzgjedhura "SEKO" janë të ftuara për të lënë komentet e tyre mbi projektet e

propozuara për vitin 2012, si dhe mbi Draftin e Programit Operativ për Zhvillim Ekonomik 2012-2013 dhe mbi Draftin e Programit Operativ për Zhvillimin e Burimeve Njerëzore 2012-2013.

Në përgjithësi, OJQ-të në Serbi nuk kanë informacion të mjaftueshëm rreth programimit të IPA-s, rëndësisë së përfshirjes së shoqërisë civile në të, dhe mundësisë për të ndikuar financimin dhe monitorimin e IPA-s. OJQ-të ende nuk janë të përfshira në komisionet e Monitorimit, Drejtimit dhe Rishqyrtimit.

Hapa të Mëtejshëm

Instrumentët për vendet e shtuara rishtaz

Në Kornizën Financiare Shumë-vjeçare (2014-2020) të përcaktuar në Komunikatën për Parlamentin Evropian, Këshillin, Komisionin Social dhe Ekonomik Evropian dhe Këshillin e Rajoneve – Një buxhet për Evropën – Pjesa 1, mbështetja e paraaderimit përfshihet në pikën 4. 12.5 miliardë Euro janë vënë në dispozicion për periudhën 2007-2013, çka përbën një rritje të vogël nga 11.4 miliardë që ishte për periudhën 2007-2013. Instrumenti nuk do të ndryshojë me kornizën e re financiare dhe përbërësit e tij do të ngelen po të njëjtit gjithashtu.

Afati kohor

Propozimi për Rregulloren për Instrumentin e vendeve të shtuar rishtaz do të futet në fund të vjeshtës 2011. Ky propozim duhet të miratohet nga fundi i vitit 2012 (mundësisht në 3-mujorin e fundit të 2012). Më pas, një vendim-marrje mbi buxhetin, dhe perspektivën financiare do të vijojë në fund të vitit 2013.

Gjatë kësaj kohe, organizatat e shoqërisë civile mund të luajnë një rol thelbësor në përmirësimin e instrumentit, duke mbajtur komunikim të vazhdueshëm me institucionet përkatëse, duke përmirësuar kështu pozicionet e tyre në të ardhmen e instrumentit dhe duke bërë aktivitete në mbështetje të tij. Është shumë e rëndësishme që organizatat e shoqërisë civile të përfshihen në proces dhe të ofrojnë kontributin e tyre

për një instrument më të mirë për vendin dhe rajonin e tyre.

Përgjatë kësaj kohe organizatat e shoqërisë civile mund të luajnë një rol vital në përmirësimin e instrumentit, duke mirëmbajtur komunikim të drejtpërdrejtë me institucione relevante, duke zhvilluar pozicionin e tyre për të ardhmen e instrumentit dhe duke kryer aktivitete advokimi. Është shumë e rëndësishme që organizatat e shoqërisë civile të angazhohen në proces dhe të kontribuojnë për një instrument më të mirë për vendit e tyre dhe rajonin.

Rekomandime

Për konsultimet publike për programimin:

- Proçesi i programimit duhet të dizenjoheret herët dhe të bihet dakort mbi të më përpara me të gjithë partnerët e përfshirë në programim. Çdo ndryshim i afateve kohore dhe çdo amendim nga ana e OJQ-ve duhet të konsultohet me të gjithë partnerët e përfshirë.
- Është e këshillueshme që të përcaktojmë kornizën e proçesit në legjislacion në mënyrë që rregullat dhe proçedurat të jenë të zbatueshme.
- Qeveria duhet të sigurojë transparencën jo vetëm të proçesit e të mbledhurit të të dhënave por edhe përpunimit të opinioneve të publikut. Është e këshillueshme që të ketë përgjigje zyrtare ndaj opinioneve.
- Duhet të ketë mjaftueshëm kohë brenda proçesit që të dorëzohen komente për dokumentet draft, (të paktën dy javë ose më shumë, në varësi të sasisë së dokumentacionit).
- Dokumentet për takime apo grupe pune dhe komisioni duhet që të qarkullojnë 10 ditë pune më parë në mënyrë që të ketë mjaftueshëm kohë për tu përgatitur.
- OJQ-të duhet që të ndjekin aktivisht draftimin e dokumenteve të programimit në nivel rajonal dhe kombëtar. Është e këshillueshme që të zhvillohet një sistem uniform me delegatët pjesmarrës të OJQ-ve në grupet e punës ose komisionet.
- OJQ-të duhet të kërkojnë partneritet strategjik dhe të organizojnë koalicione apo platforma sektoriale.
- OJQ-të duhet të pajisin me informacion të saktë autoritetet kombëtare dhe Komisionin Europian.
- OJQ-të duhet të sigurojnë alokimin e resurseve financiare dhe të burimeve njerëzore në mënyrë që të marrin pjesë në programim.
- Ekspertë kompetentë duhet të asistojnë të gjithë proçesin e përdorimit të fondeve, duke mbështetur dhe dhënë kontributin e tyre që pjesmarrja e aktorëve të jetë sa më efektive.

Për punën në Komisionet Monitoruese dhe Drejtuese

- Është e këshillueshme që OJQ-të të zhvillojnë një sistem uniform për dërgimin e pjesmarrësve në Komisionet Monitoruese dhe Drejtuese.
- OJQ duhet të insistojnë për të patur të drejta të plota votimi nqs. nuk e kanë këtë të drejtë.
- OJQ duhet të jenë të përgatitur të dinë se fluksi i informacionit do të jetë i çrregullt dhe koha e vënë në dispozicion për konsultime do të jetë e shkurtër. Për të evituar këtë OJQ-të mund të konsiderojnë përgatitjen e kërkesave kryesore që më parë.
- OJQ duhet të sigurojnë që të alokojnë resurset financiare dhe të burimeve njerëzore në mënyrë që të marrin pjesë në punën e komisioneve.

Lidhje të dobishme

Informacion i përgjithshëm: http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/index_en.htm

DPSH: http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/planning-ipa_en.htm#mipd

Dokumentat dhe raportet më të rëndësishme:

http://ec.europa.eu/enlargement/press_corner/key-documents/index_en.htm

Europa “kush është kush”, gjej personin e duhur në institucionin e duhur:

<http://europa.eu/whoiswho/whoiswho.html>

www.eden-al.org

www.bankwatch.org

Ky publikim u botua nga CEE Bankwatch Network dhe organizatat anëtare dhe partnere: MTVSZ- Hungari, Za Zemiata- Bullgari, CEPA- Sllovaki, Green Action- Kroaci, EDEN Center- Shqipëri, Ekosvest- Maqedoni dhe CEKOR- Serbi.

Bankwatch falenderon donatorët e mëposhtëm për mbështetjen e vazhdueshme në punën tonë: Fondacioni Charles Stewart Mott, Fondi Ndërkombëtar Visegrad, Oxfam Novib, Sigrid Rausing Trust, VROM – Ministria Mjedisit dhe Planifikimit Hapsinor e Vendeve të Ulta, si dhe Bashkimin Europian.